

MLADIKA

št. 5
julij 2003
€ 3,00

ISSN 1124 - 657X • Poslana plačana v gotovini - julij 2003 • Spedizione in a.p. art. 2 comma 20/c legge 662/96 Filiale di Trieste - luglio 2003

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 67

II 117 986 2003

900402065,5

COBISS

KAZALO

Sergij Pahor: Manjšinska problematika ni v ospredju	1
Zvone Štrubelj: Je v Berlinu padel še en zid?	2
Sergij Pahor: "Le šola razvija višje vrste jezika" - Intervju z Živo Gruden	5
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	7
Marta Pavlovič: Burja	8
Nadia Roncelli: Naša pesem z žlahtnimi odsevi - Pogovor z Jankom Banom	11
Magda Jevnikar: Slikarka Elda Piščanec na razstavi v Trstu	14
M. Žitnik: Čarodejke (XII.)	16
Iz hrvaške poezije	18
Peter Merku: Iz spominov na starše (XXVIII.)	21
Ivo Jevnikar: Iz arhivov in predalov: Primorski vojak od gaze do Trsta (I.del)	23
Mitja Petaros: Plastični bankovci	27
Iz gradiva o neki prenovi (12)	29
Antena	31
Ocene:	
Knjige: A. Rebula, Iz partiture življenja (N. Zaghet); L. Bratuž, Iz goriške preteklosti (M. Mercina); P. Schubert, Piava - 1918 (A. R.)	37
Knjižnica Dušana Černeta (48)	39

Na platnicah:

Zahvala; Za smeh in dobro voljo; Listnica uprave; Mala galerija Mladike (Ivan Žerjal)

Priloga: RAST 04 - 2003

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €.
Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €;
nakazati na poštni tekoči račun 11131331
- Mladika - Trst. Letna naročnina za
Slovenijo in druge države 24,00 € (ali
enakovreden znesek v tuji valuti), po
letalski pošti 29,00 €.

Tisk: Graphart snc - Trst

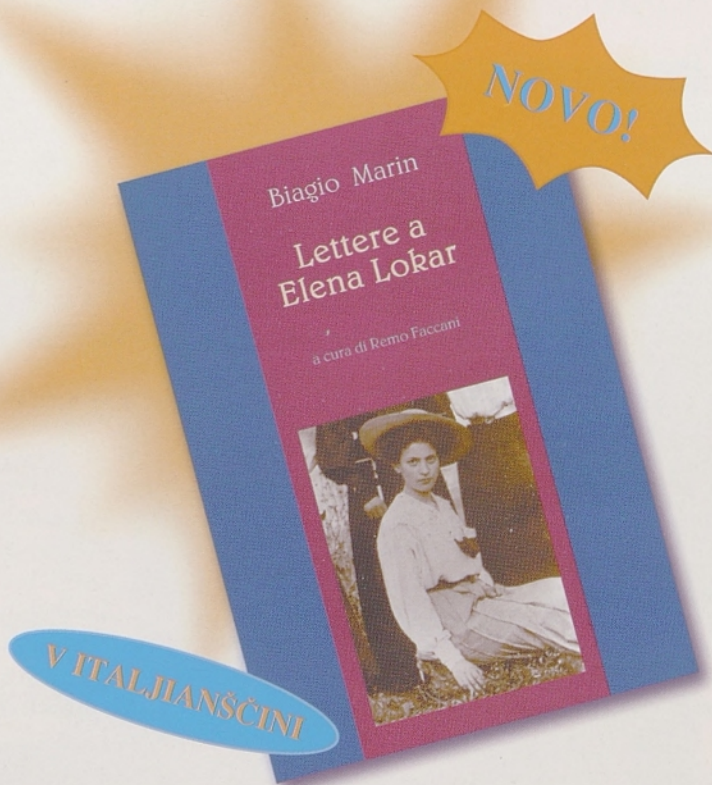
MLADIKA 5

julij 2003

IZIHAJA DESETKRAT V LETU - LETO XLIII.

Biagio Marin: Lettere a Elena Lokar

*Knjiga, ki priča o dialogu med dvema kulturama
na slovensko-italijanski meji*

Trst, ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

MLADIKA

SLIKA NA PLATNICI: Elda Piščanec: Ponte Vecchio, Firenze (1926, olje na karton). Zgodnja dela primorske slikarke Elde Piščanec so na razstavi v Peterlinovi dvorani v Trstu od ponedeljka do petka med 9. in 17. uro.

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Manjšinska problematika ni v ospredju

Deželne volitve so za nami in novi upravitelji so že bili imenovani, mimo so prvi komentarji, ostajajo le ugibanja, kako naprej. Zmaga levosredinskega tabora ni sporna, kakor ni sporno, da je pri tej zmagi pomemben delež prispevala osebnost glavnega kandidata. Tudi ni vprašanje, ali in do kakšne mere je zmagi leve sredine botrovala kriza desne sredine. To je bil pravi politični samomor Hiše svoboščin, za katero je ta poraz morda napoved konca v večjem obsegu.

Poglavje zase predstavlja množični uspeh slovenskih kandidatov, ki se ga vsi zelo veselimo, še posebno, ker se je Slovenska skupnost po desetih letih vrnila v deželni parlament. Izid volitev pa v tem smislu vendarle daje misliti, ker je po svoje lahko zelo varljiv. Pet Slovencev v deželnem svetu govori o politični teži slovenske komponente v deželi, a je vendarle nagrada za skoro popoln pristop slovenskih volilcev na Illyjevo stran. Drugače tudi ni moglo biti: razen redkih posameznikov ni nihče v večinski koaliciji bil sposoben imeti normalen odnos do manjšine in njenih pričakovanj, nasprotno, mnogi so ga sistematično ovirali. Niti enega kandidata ni bilo na listah tedanje večinske koalicije, niti enega na posebnem seznamu Guerrove. To je pomenilo odpovedati se slovenskim glasovom. Mnoge je izid volitev presenetil, a bi ga lahko napovedali, če bi bili pravilno analizirali volilni sistem. Kakorkoli že, zmagoviti konj je potegnil za sabo ostale in nihče med zmagovalci ni razočaran. Med Slovenci pa je kljub volilnemu uspehu, ki je nagradil vse nastopajoče stranke, še vedno odprto vprašanje sodelovanja in dogovora, ki lahko pomeni podaljšanje sedanjega uspeha in dosego novih, kvalitetnejših perspektiv. Peterica bi lahko celo sestavila samostojno skupino, kar pa seveda ni v logiki strankarske pripadnosti, vendarle slovenska javnost upravičeno pričakuje, da bo pet slovenskih svetovalcev našlo skupen jezik, ko bo šlo za slovenske koristi: postaviti bo treba nove temelje odnosom med deželno ustanovo in manjšino, na novo napisati deželni statut, zagamčiti prisotnost slovenskih predstavnikov v deželnem svetu itd. Vse to pa bo odvisno tudi od stopnje sodelovanja med svetovalci samimi in njihovega skupnega odnosa, ki ga bodo znali ustvariti do deželne uprave. Illy je z imenovanjem odbor-
nikov že jasno pokazal, da misli upravljati s svojimi kriteriji, pri katerih igra glavno vlogo učinkovitost. Novi deželni predsednik hoče predvsem izkoristiti možnosti, ki jih ponuja širitev Evrope proti vzhodu: dati novega zagona gospodarstvu in zagotoviti vodilno vlogo Trstu pri prodiranju na vzhod in Balkan. Pri tem Illy zanesljivo računa tudi na učinke prometnega razvoja na podlagi petega koridorja, ki je temeljnega pomena tudi za vsa severnojadranska pristanišča. Manjšinska problematika ni v ospredju, kar pa nas ne sme vznemirjati: če bomo znali biti odločni, bomo skupaj lahko marsikaj dosegli, ker naša pričakovanja ne nasprotujejo ciljem sedanje uprave.

Je v Berlinu padel še en zid?

Štirinajst let po padcu berlinskega zidu se je zamajal tudi zid, ki je skoraj petsto let ločeval evangeličansko in katoliško cerkev. Prvič po Lutru so se na množičnem shodu srečali katoliški in evangeličanski verniki v skupnem projektu: postati blagoslov, drug z drugim, drug ob drugem, na poti k skupnemu cilju, novi človečnosti, močnejši solidarnosti, strpnejšemu in mirnejšemu načinu življenja, evangelijski pravičnosti.

Od srede, 27. maja, do nedelje, 1. junija, se je nebo nad Berlinom razjasnilo in pet dni obljubljalo nove čase. Prvega ekumenskega shoda krščanskih cerkva se je udeležilo 200.000 stalnih udeležencev, ob odprtju in ob slovesnem sklepu so organizatorji našli nad 400.000 obiskovalcev. Začetek in sklep shoda sta potekala pri znamenitih Brandenburških vratih, prav tam, kjer je stal berlinski zid.

Močan simbolni naboj že podrtega zidu, podoba mesta Berlina, ki je še vedno veliko gradbišče, na novo pridobljena enost nemškega geografskega prostora, skratka, zagon, občutek uspešnosti in vloga protagonistov pri skorajšnji izgradnji hiše evropskih narodov so bili iracionalni okvir dogajanja na zgodovinskem berlinskem shodu. Ne več katoliški shod, Katholikentag, tudi ne samo evangeličanski shod, Kirchentag. Prvič skupaj: 1. ekumenski shod, 1. ökumenischer Kirchentag 2003 - Berlin.

V zakulisju dolgoletnih priprav na ta dogodek so bili že nekaj desetletij trajajoči ekumenski pogovori med katoliško in evangeličansko cerkvijo vključno s številnimi drugimi vejami evangeličanske cerkve. Prvi pomembnejši dosežek po drugem vatikanskem koncilu, ki je dejansko dal zeleno luč pripravam v Berlinu, je bil dokument "Charta oecumenica", Ekumenska listina, ki sta ga za veliko noč 2001 v Freiburgu podpisala Svet evropskih katoliških škofovskih konferenc (CCEC) in Konferenca evropskih cerkva (KEK), v katero se uvrščajo evropska pravoslavna, svobodnjaška, reformirana in anglikanska cerkev. Slovesno so to listino potrdili v Berlinu, v petek, 30. maja, s podpisom 16 nemških krščanskih cerkva. Slovesno so jo podpisali kardinal Karl Lehman, predsednik Nemške škofovske konference, predsednik Sveta evangeličanskih cerkva v Nemčiji Manfred Kock in škof Walter Klaibe, zastopnik

evangeličasko metodistične cerkve.

Tekst ekumenske listine načrtuje program skupnega dela krščanskih cerkva v Evropi: edinnost v veri, enost v občestvu in skupno odgovornost pri izgradnji Evrope. Pri tem ne gre le za tekst, ki sicer včlanjenih cerkva cerkvenopravno v ničemer ne obvezuje, v njem je zapisan tudi proces ekumenskega zbliževanja zadnjih desetletij. Zato je listina nekakšen temeljni kamen, na katerem naj raste bodoča stavba krščanstva. Obenem Charta oecumenica zaobjema tudi sanje: kdaj končno ena sama Kristusova cerkev?

Če je drugo tisočletje, v nasprotju s prvim, ki ni poznalo globljih razpok znotraj krščanstva, že leta 1054 zarezalo ločnico med Vzhodom in Zahodom in nato v prvih desetletjih 16. stoletja zašlo še v razkol cerkve na Zahodu, bo tretje tisočletje uspelo sešiti raztrgano Kristusovo suknjo?

V okviru integracijskih tokov, ki potekajo v Evropi in zajemajo tudi pravoslavni Vzhod in na podlagi duhovnega dogajanja v Berlinu, so te sanje upravičene. Zahteva jih evangelijski sam in Kristusova prošnja k Očetu: da bi vsi postali eno! (Jn 17,21)

Prvi ekumenski shod krščanskih cerkva v Berlinu je bil v tem smislu obetaven, v prihodnost usmerjen krščanski forum, ki je v marsičem pozitivno preseñetil udeležence same in javnost nasploh.

Najprej so bili to mladi. Skoraj tretjina udeležencev je bila mladih, starih od 18 do 28 let. Mladi so srečanju dali dinamičen, ustvarjalen in radoživ utrip: glasba, koncerti, ples, likovne, gledališke, duhovne delavnice, na tisoče ustvarjalnih bogoslužij. Tudi med tistimi, ki so skrbeli za red in organizacijo, je bil največji delež nasmejanih, mladih ljudi.

Presenečali sta pestrost in raznolikost ponudbe na duhovni, kulturni, umetniški, intelektualni ravni. Med 2.400 prireditvami je vsakdo lahko našel nekaj, kar ga je zares zanimalo. Z izredno širino je bil zasnovan tudi delež socialnih, političnih in splošno družbenih tem. Vidnejši politiki, od zveznega kancelerja Gerharda Schröderja, zveznega predsednika Johannesesa Raua, voditelja koalicije CDU/CSU Wolfganga Schäublea, drugih ministrov, politikov in družbenih delavcev, so se udeležili pomembnih prireditev in na njih sodelovali. V tem sklopu se je ekumenski shod dotaknil vizije bodoče Evrope,

vprašanj pravičnosti in miru po vojni v Iraku, na Bližnjem vzhodu, perečih socialnih in družbenih tem v Afriki, Latinski Ameriki in drugod.

Duhovni forum je bil eden izmed najbolj intenzivnih. Redovnice in redovniki, ki so se pomešali med množice in ob večerih prirejali srečanja dominikanske, benediktinske in frančiškanske duhovne družine; Dalaj Lama, ki je s svojo karizmatično osebnostjo nagovoril veliko množico in z njo razmišljal o poteh sreče v današnjem svetu; teologi, bibliisti, pastori, evangeličanske duhovnice, kulturni delavci, pisatelji, ki so vsak dan med deveto in deseto s svetim pismom v roki vodili biblično uro; bogoslužna srečanja za posebne skupine, kot so invalidi, prizadeti, ločeni, od cerkve oddaljeni, ostareli in osamljeni. Prav prireditve z duhovno vsebino so bile med najbolj obiskanimi.

Kakor da ne bi obstajali zidovi ločitve, ki jih je v zgodovino krščanstva vneslo drugo tisočletje, so skupaj nastopali pri bogoslužjih, okroglih mizah in na javnih tribunah patriarhi vzhodnih cerkva, katoliški škofje in duhovniki, evangeličanski škofje in pastori, luteranske duhovnice, metodisti, predstavniki anglikancev.

Sešita Kristusova suknja?

Zagotovo že v verskem občutju baze, z veliko dobre volje tudi pri prisotnih službenih predstavnikih krščanskih cerkva. V programskem zvezku ekumenskih dni, ki je obsegal nad 700 strani, je bilo možno zaslediti imena vseh vidnejših predstavnikov katoliške cerkve v Nemčiji in tudi od daleč naokrog. Predsednik Nemške škofovske konference, kardinal Karl Lehman, je npr. sodeloval na enajstih prireditvah, ki so obsegala tako bogoslužni program kakor tudi specifična vprašanja bioetike, teologije, filozofije in duhovnosti, med drugim soočenje K. Lehman

- Gianni Vattimo (profesor teoretične filozofije) v forumu svetovni nazori, specifično, o vprašanju zla. Škof Gebhard Fürst, vodja škofije Rotenburg-Stuttgart in dolgoletni voditelj škofijske akademije v istoimenski škofiji, je poleg katoliških in ekumenskih bogoslužij imel v programu teološko diskusijo "Ena vera - en krst - ločeni pri evharistični mizi?", biblično okroglo mizo "Biblija - vir ekumenizma ali vzrok vseh nesporazumov?", javno tribuno o vrednotah in pravu, diskusijo s člani evangeličansko metodistične cerkve o pomenu krsta in spreobrnjenju.

Kakor da ne bi obstajali več ostri, včasih ozki in pristranski disciplinarni ukrepi znotraj hierarhičnega aparata katoliške cerkve, so organizatorji povabili k sodelovanju tudi več takih, ki se jih je dotaknila palica pravovernosti. Svojo besedo za ekumenizem in za novo svetovno ureditev na podlagi globalnega svetovnega etosa (Weltetos) je zastavil znani teolog Hans Küng, velike množice je pritegnil teolog in psihoterapevt Eugen Drewermann, ki je dvakrat nastopil in očitno navdušil poslušalce, med njimi veliko učencev njegove neposredne, globinsko psihološke evangelijske šole. Sporni nemški škof Franz Kamphaus je vodil biblično razmišljanje, pridigal na ekumenskem Marijinem bogoslužju, sodeloval na tribuni o človekovem dostojanstvu in na okrogli mizi o solidarnosti krščanskih cerkva širom po svetu. Na eni od množičnih prireditev, ki jo je vodila bazična skupina "Mi smo cerkev" (Wir sind Kirche), z naslovom Angažirani kristjani v današnjem svetu, je sodeloval francoski škof Jacques Gaillot, ki mu je bila odvzeta škofija, zato zdaj deluje, kot je sam rekel, v škofiji brez meja, to je, po celem svetu, kjer veliko naredi za mir, pravičnost in sožitje med narodi.

Presenečenje ekumenskih dni je bilo nadalje zelo pozitivno, optimistično pozdravno pismo papeža Ja-

Levo: prizor s 1. ekumenskega shoda v Berlinu. Desno: Izidor Pečovnik, slovenski župnik v Berlinu.

neza Pavla II., ki ga je na odprtju ekumenskega shoda prebral papežev nuncij v Nemčiji, nadškof Giovanni Lajolo. Papež upa in skoraj preroško napoveduje, da bo v deželi, kjer je nastal zahodni razkol, prišlo do ponovnega zedinjenja Kristusove cerkve. To, kar nas združuje, je močnejše in odločilnejše od tega, kar nas ločuje, je podčrtal. Tudi njegov "minister" za zedinjenje kristjanov, nemški kardinal Walter Kasper, je v odmevnem predavanju, v petek, 30. maja, v eni od prepolnih dvoran berlinskega sejmišča navedel prisotne z odprto vizijo zedinjene Kristusove cerkve in pri tem dejal: v bazi je veliko ekumenskega zagona, ampak vedite, da je papež že dlje od baze. Iz duha njegovega izvajanja ni bilo čutiti, da bi bil to samo retorični trik. Z vidika dogajanja v Berlinu zagotovo ne.

Še nekaj je, kar lahko uvrščamo kot novost in presenečenje prvega ekumenskega shoda v Berlinu. Ne le ekumenski duh, ki je bil tako močan, očiten je bil tudi duh medverskega, interreligioznega dialoga. Pravzaprav lahko trdimo, da je bila to tista magnetna duhovna sila, ki je v zadnjih dneh maja dala Berlinu svoj pečat. Številno so bili zastopani Judje, od rabinov do judovskih teologov, predstavnikov močne, reformirane judovske skupnosti v Berlinu. Sodelovali so tako pri bibličnih srečanjih kot tudi na različnih pogovorih in prireditvah. Čutiti je bilo staro korenino, iz katere je zrastle krščanstvo. Prav tako številni so bili zastopniki islama, ki že v marsičem oblikujejo javno življenje nemške družbe. Končno je bilo geslo ekumenskih dni, "postanite blagoslov", nalašč vzeto iz prve Mojzesove knjige, kjer je Bog rekel Abrahamu: "Iz tebe bom naredil velik narod, blagoslovil te bom in naredil tvoje ime veliko, da bo v blagoslov" (1 Mz 12,2). Nosilci Abrahamovega blagoslova so tako Judje kot kristjani in seveda muslimani. Spor okrog Abrahama, ki je stoletja ločeval in v marsičem spodbujal versko sovraštvo med tremi monoteističnimi religijami, naj bi prerasel v razumevanje in dialog. Razlog več, da je vse dni shoda v Berlinu vztrajno sijalo sonce. Prižgalo je nove bakle upanja.

Bo kaj od te svetlobe posijalo tudi k nam?

Nekaj redkih posameznikov nas je bilo priča zgodovinskemu podiranju duhovnega zidu v Berlinu. Slovenski župnik v Berlinu, Izidor Pečovnik, je na javni tribuni o priseljencih v Nemčiji v imenu berlinske škofije govoril tudi o nas. O tistem koščku narodovega telesa, ki že štirideset ali več let živi "s trebuhom za kruhom" v Nemčiji in je povojni iz-

Živo pisane ulice Berlina.

gradnji te dežele podaril svoje žulje, večkrat tudi za ceno svojega zdravja, in je zdaj z drugo in tretjo generacijo sestavni, že integrirani del nemške družbe. Slovenska prilagodljivost, včasih res tudi na škodo lastne identitete, največkrat pa, na srečo, v blagoslov pri izgrajevanju sebe in okolice daje pečat tudi eni od mestnih četrti Berlina. V nemško-slovenski župniji sv. Elizabete, ki jo vodi Dori Pečovnik, tako smo slišali na javni tribuni, je ekumensko sodelovanje med katoličani in evangeličani na zavidljivi ravni, prav tako odprtost in solidarnost do drugih priseljencev, zlasti muslimanov. Zvezni predsednik Johannes Rau, ki je prav tako bil govornik na tej tribuni, je v sklepnem nagovoru orisal vizijo nove, bolj človeške, v bistvu iz krščanskih korenin rastoče solidarnosti, ki bo za hišo evropskih narodov odločilnega pomena.

V marsičem smo Slovenci že v Evropi. V marsičem smo bili že od nekdaj. Od slovenskih humanistov in od Primoža Trubarja naprej, ko smo s pisano besedo in s prevodom biblije stopili na enakopravno raven drugih, večjih in močnejših evropskih narodov, ko so nas kultura, skupna krščanska vera in neka skrivnostna, še neimenovana slovansko obarvana intuitivna gravitacijska sila oblikovale v narodno občestvo, kjer so lahko rasli duhovni velikani in geniji, tako bolj ob robu, na prisojnih obronkih slovenske družbe in cerkve. Da, v Evropo, domov se vračamo.

Ko bo čez slabo leto, od 22. do 23. maja 2004 v Avstriji potekal katoliški shod srednjeevropskih držav, bomo duhovno dovolj zreli, da prinesemo svoj specifični slovenski doprinos v "jerbas" srednje Evrope? Verjetno se tam še ne bo zgodil Berlin 2003. Dogaja pa se lahko dobra priprava na nove čase, ki jih padec drugega berlinskega zidu že obljublja.

Dr. Zvone Štrubelj

»Le šola razvija višje vrste jezika...«

Intervju z ravnateljico Živo Gruden

Živa Gruden

Vaša šola je edina resnična dvojezična šola v manjšinskem prostoru. Morda je celo edina v Italiji. Po več kot petnajstih letih delovanja imate že svoj preizkušeni model in programe in uživate velik ugled. Gotovo je stimulativno, vendar pa ni lahko speljati celoten program v dveh jezikih. V čem ste na boljšem od ostalih šol

in kaj vam dela preglavice?

Sam nastanek naše šole je bil neke vrste izziv. Ko je Pavel Petričič prišel na dan z zamisljo o šoli, so ga v tem podpirale zlasti izkušnje, ki jih je študijski center Nediža imel z mladimi in ki so zlasti v prvih letih po potresu naletele na veliko zanimanje in močan odziv. Seveda ni manjkalo tudi pomislekov. Predvsem je bil pri marsikom prisoten strah, da ne bi vse skupaj propadlo. S šolo naj bi dokazali, da ni res, da ljudje "nočejo slovenščine", kar je bil tedaj običajen odgovor na zahteve po manjšinskih pravicah za Beneške Slovence; neuspeh bi lahko za leta in desetletja ohromil nadaljnja prizadevanja manjšine. Nekateri so načelno nasprotovali ideji zasebne šole, drugi so izražali pomisleke glede konkretne uresničitve. Tu pa tam se je kdo spomnil Šolskega društva in Cirilmetodove šole v Trstu...

Zato je od prve zamisli do začetka preteklo kar nekaj let. Raziskava, ki jo je za SLORI opravil Riccardo Ruttar, je nakazala možnost celodnevne dvojezične šole. Razgledovanje po modelih okrog nas nam je dalo nekaj koristnih napotkov... in tako smo leta 1984 začeli z vrtcem, dve leti pozneje z osnovno šolo, vse skupaj v položaju velike negotovosti. Verjetno je še marsikomu ostalo v spominu dejstvo, da so nas šolske oblasti priznale kot zasebno šolo šele po prizivu na predsednika republike.

Danes lahko rečem, da je bil ves začetni strah odveč. Šola je v vseh teh letih beležila stalen porast vpisov, čeprav nikdar ni posebej skrbela za promo-

cijo v okolju. Pač pa je v letih izpopolnila svoj didaktični model, ki temelji na enakovredni uporabi obeh učnih jezikov po načelu ena oseba - en jezik. To pomeni tudi, da je urnik šolskih dejavnosti verjetno precej bolj tog kot na drugih šolah, saj vsaka sprememba potegne za sabo drugo. Tudi časa nam včasih zmanjkuje kljub temu, da je šola celodnevna; predvsem pri jezikovnem pouku, ki za razvijanje sposobnosti izražanja potrebuje daljše časovne enote. Res je, da ni lahko izvajati programa v obeh jezikih, tudi zato, ker se je treba izogibati ponavljanju in paziti, da so otroci dovolj motivirani za delo. Vendar je ta "zahtevnost" hkrati tudi prednost, saj že sama po sebi spodbuja sodelovanje med učitelji.

Lansko šolsko leto, ko je bila dvojezična šola šele vključena v javni šolski sistem, je potekalo v znamenju velike nejasnosti in negotovosti. To ste skoraj prebredli. Zdaj živite že normalno šolsko življenje? Ste morali svoje programe in delovne navade prilagajati?

Koliko nejasnosti in negotovosti je res bilo, mi je postalo povsem jasno šele tedaj, ko sem pisala poročilo o tem prvem letu in ugotovila, da je neke vrste "bojni bilten". Prej smo pač sproti reševali posamezne probleme in jih nekako tudi sproti odlašali, ko smo se morali posvečati novim. Zdaj smo res že skoraj v mejah normalnosti, za kar gre zahvala predvsem Deželnemu šolskemu uradu. Povedati pa moram, da je šola kljub vsem težavam ves čas delala normalno, da torej učenci in družine nikakor niso bili ničesar prikrajšani. Za to gre seveda zahvala tudi vsem učiteljem in osebju nasploh, saj so interesi šole vseskozi bili pred sindikalnimi zahtevami in interesi posameznikov.

Programov nam ni bilo treba prilagajati, ker smo se že prej držali standardov državne šole. Morali pa smo prilagoditi naš način dela formalnim zahtevam, ker je prej marsikaj šlo "po domače"; na pol za šalo lahko rečem, da smo v prvem letu po podržavljenju zapolnili s papirji toliko polic, kolikor smo jih prej v desetih letih...

Prej ste bili zasebna šola in torej samostojni, zdaj pa morate odgovarjati šolskim oblastem in se z njimi dogovarjati. Se to kaj pozna? Učenci so bolj ali manj zadovoljni kot prej? In starši? Vaši sodelavci? In vi osebno?

Lahko bi rekla, da smo bili prej samostojna zasebna šola, zdaj pa smo avtonomna državna šola. Kar v bistvu pomeni, da v določenih okvirih še vedno sami odločamo o naših izbirah. Okviri pa so, kot vedno in povsod, predvsem finančni, kar pa je v naši državi in v tem trenutku še posebej izrazito in omejevalno. To seveda ni samo naš problem, to je problem šolstva nasploh in manjšinskega šolstva še posebej. Ne gre toliko za tiste pravzaprav drobne stroške, ki omogočajo bogatitev vzgojne ponudbe in za kritje katerih priskočijo na pomoč organizacije na teritoriju in tudi same družine, temveč predvsem za dotacije, na katerih sloni osnovno delovanje. Krčenje organikov, zmanjšanje števila učiteljev za otroke s posebnimi potrebami... to so posegi, ki težko prizadevajo najšibkejšim družbenim slojem in ki samo navidez koristijo državnemu proračunu, saj bo današnji prihranek zagotovo pomenil dodatna bremena v prihodnje.

Za nas se postavlja predvsem vprašanje nadaljnje rasti šole, saj je trend vpisov še vedno pozitiven, in prilagajanja šolski reformi, saj se osnovnim značilnostim naše šole ne bomo mogli odpovedati.

Kako smo zadovoljni učenci, starši in mi sami? Mislim, da smo, saj predstavlja poddržavljenje za vse veliko zadoščenje, velik dosežek za manjšinsko skupnost, enakopravnost v okviru drugih šolskih ustanov, konec koncev pa tudi premostitev težkih časov, ko je obstoj šole skorajda visel na nitki.

Kakšni so odnosi z drugimi šolami? S tistimi na samem območju Nadiških dolin in drugimi v deželi?

S šolami pri nas - tu gre v glavnem za večstopenjski šolski zavod v Špetru - res dobro sodelujemo. Na upravni ravni so nam veliko pomagali pri vključevanju v državni sistem z nasveti, posredovanjem informacij in vsem, kar smo potrebovali. Na didaktični ravni smo tudi začeli z nekaterimi skupnimi pobudami, tako smo na primer skupno praznovali božič s srečanjem na trgu pred cerkvijo in skupno okrasili špeterske trgovine. Skupaj sodelujemo tudi v projektu "Stezičice": to je eden od projektov, ki se na državni ravni financirajo iz zakona 482, vodi ga didaktično ravnateljstvo s Trbiža, vanj pa so vključene še

šole v Reziji, v Terski dolini, šole iz Saurisa in Timaue pa še Čenta, Čedad in drugi. Vključili smo se tudi v mrežo šol "Ragazzi del fiume", ki združuje šole ob Nadiži. Predvsem priložnosti za izpopolnjevanje in srečanja med učitelji so v teh okvirih zelo spodbudni.

Izobraževalni tečaj, ki smo ga imeli lani, je bil tudi priložnost za okrepitev stikov z nekaterimi slovenskimi šolami v deželi. Tudi s šolo v Kobaridu načrtujemo nova srečanja.

Vaši učenci po petem razredu gredo na srednje šole večinoma v Špeter, nato pa v Čedad ali Videm. Ali jim kaj sledite? Kakšne uspehe imajo?

Za večino bivših učencev bolj ali manj vemo, kje so in kako jim gre. Predvsem jih skušamo spodbujati, naj ne izgubijo stika s slovenščino, in jih zato usmerjamo na različne poletne prireditve v Sloveniji: tabore za mlade, zelene tedne, kulturne delavnice in druge oblike aktivnih počitnic. Že od vsega začetka si tudi prizadevamo za nadaljevanje pouka slovenščine na srednji šoli, ki je sicer v letih spreminjal svoj status, ostaja pa še vedno na ravni neobveznega popoldanskega tečaja.

To že samo po sebi kliče po slovenski - ali dvojezični - srednji šoli. Ali je mogoče o tem kaj razmišljati, ali vsaj o dopolnilnem pouku slovenščine na drugih šolah? Vsaj to bi moralo biti mogoče že po zakonu 482. Smo kaj naredili na tem področju?

Pri starših je zanimanje za nadaljevanje izobraževanja v slovenščini zelo močno. Nekateri celo predlagajo, naj bi otroke vozili na srednjo šolo v Gorico, kar pa seveda ni tako enostavno. Zaščitni zakon predvideva možnost ustanavljanja drugih dvojezičnih šol oziroma dvojezičnih oddelkov na drugih šolah, vendar brez dodatnih stroškov za državo. Strogo gledano bi torej pouk slovenščine bil mogoč le tam, kjer je med učnim osebjem kdo, ki je za to usposobljen. Podobno je tudi z izvajanjem zakona 482: v nekem smislu so šole dolžne nuditi pouk tudi v manjšinskem jeziku, vendar za to ni določenih standardov in kriterijev. Lahko se vprašamo, ali za pouk manjšinskega jezika zadostuje pripravljenost oziroma dobra volja posameznega učitelja ali pa je nasprotno za to potrebno določeno znanje. In spet je tu vprašanje finančnega kritja, saj tudi deželna sredstva, ki se na prvi pogled zdijo kar precejšnja, postanejo minimalna, če jih porazdelimo med posamezne šole in razrede.

Kakšne so torej perspektive slovenskega šolanja v Benečiji? In v Reziji?

Srednja šola predstavlja vsekakor prioriteto, saj bi z njo nekako zaključili vsaj osnovno slovensko izobraževanje. Model seveda ne bo mogel ostati isti kot za osnovno šolo, saj bi tak način dela pomenil preveliko razpršenost in bo zato treba predmetnik drugače razporediti. Na ta način bi lahko zadostili potrebam Nadiških dolin, ostajajo pa nekriti celotno tersko območje, Rezija in po svoje tudi Kanalska dolina. Na Trbiškem sicer upoštevajo v vrtcih in osnovnih šolah vse štiri jezike, ki se govorijo v dolini, tudi tam pa se vse neha na srednji šoli. V Reziji, pa tudi v Bardu in Tipani, se nekaj dogaja, predvsem v okviru že omenjenega projekta "Stezeice" in tudi s podporo krajevnih uprav, potrebno pa bi bilo okrepiti prisotnost slovenščine.

Se vam zdi, da dvojezična šola predstavlja sredstvo za dosego vendarle tradicionalne manjšinske šole, ki edina lahko posreduje razvijajočemu se otroku zadosti trdno jezikovno znanje in sposobnost nadaljnjega razvoja, še posebno v okolju, kjer se javno življenje skoraj v celoti odvija v italijanščini?

Gotovo je, da je šola samo eden od dejavnikov jezikovne vzgoje in verjetno ne najpomembnejši. Družina, širše okolje, prijatelji, prosti čas, rekla bi enostavno življenje imajo na otroke jezikovne navade mnogo večji vpliv. Po drugi strani pa lahko le šola razvija višje vrste jezika, ki brez šole ostane, kot se je zgodilo prav v Beneški Sloveniji, zgolj na ravni narečja. Rada tudi poudarjam vlogo, ki jo šola že sama po sebi ima pri spodbujanju komunikacije v družini: jezik, ki se uči v šoli, v očeh ljudi pridobi na vrednosti, ljudje se začno njegove vrednosti zavedati in ga zato bolj uporabljajo, prenašajo ga tudi na najmlajše.

Sicer pa ne bomo verjetno nikoli dovolj vztrajali pri trditvi, da mora tudi šolski ustroj odražati svoje okolje in da je torej model šole, ki je v določenem okolju skoraj idealen, v drugačnem okolju povsem negativen. To pravim zlasti tistim, ki morda tudi v dobri veri kažejo na špetersko šolo kot potencialen zgled, ki naj bi ga posnemali drugje. Pri nas je bila taka dvojezična šola v času, ko smo jo odpirali, edina sprejemljiva; danes že slišimo mnjenja, da bi bilo potrebno razširiti prostor za slovenščino, in to prav zato, ker se starši zavedajo, da smo v vsakdanjem življenju vseskozi izpostavljeni italijanščini.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je komunistka Angela Vode - kmalu bo izšla knjiga o tej partijski disidentki - med italijansko okupacijo organizirala zbiranje podpisov Mussoliniju proti streljanju talcev, a da je Boris Kidrič to njeno akcijo preprečil...
- da bo v kratkem izšla nova, povečana izdaja biografije nove slovenske svetniške kandidatke, Mariborčanke Cvetane Priol...
- da koroški Slovenci letos praznujejo petdeseto obletnico smrti velikega narodnega buditelja in poslanca, duhovnika Janeza Starca...
- da je sin indijskih staršev, rojen v Švici, postal prvi temnopolti član papeške garde...
- da je furlanski kapucin Marko iz Aviana, organizator protiturškega odpora, ki ga je Janez Pavel II. pred kratkim proglasil za blaženega, med svojimi evropskimi pridigarскими turnejami nekoč pridigal tudi v Ljubljani...
- da je bila 26. aprila v Selah na Koroškem spominska proslava ob 60-letnici obglavljenja 13 žrtev iz Sel in okolice...
- da se menda celo Japonci, ki živijo v Sloveniji, učijo, in to menda uspešno, slovenščine...
- da je od oktobra lani v Aleksandriji v Egiptu, kjer je bila v antičnih časih znamenita knjižnica, odprta nova, moderna in velika knjižnica, katere gradnja je stala 220.000 dolarjev...
- da v Iraku živi 800.000 katoličanov in da je v prestolnici Bagdadu 60 katoliških cerkva...
- da je danes v Rusiji registriranih 15 neodvisnih avtokefalnih cerkva, ki so v medsebojnih sporih...
- da so v dunajski Državni operi zmerom nastopali tudi slovenski pevci, med njimi predvsem znamenita tenorista Josip Gostič in Anton Dermota...

Marta Pavlović

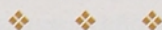
Burja

2. nagrada na literarnem natečaju Mladike za prozo

Bilo je konec januarja, zima se je ravno prav razmahnila. Sobota, ki je bila sredi šestdesetih še delovni dan, se je prevesila v pozno popoldne in težki, svinčenosivi oblaki so se spustili tako nizko, kot bi hoteli poljubiti zemljo pod seboj. S prvim mrakom je pričel naletavati sneg in pokrajina je dobila neresnično, pravljlično podobo. A kot se rado zgodi v tej dolini med Čičarijo in Brkini, kjer se spopadata jugo s Kvarnerja in sever izza Snežnika, se je pod večer oglasila burja. Najprej je samo hušnila preko streh, zašklepetala z vrtnimi vrati, otresla sneg z golih vej in zašumela z borovci na pobočjih pod Ahacem, nato pa se je razposajeno spustila v objesten ples s snežinkami. Kot bi mignil, je zagnala takšen trušč, da je preglasila vse druge zvoke. Kratkočasila se je s tem, da je tu in tam pograbila sneg s tal, ga dvignila visoko v zrak, zavrtinčila in z vso močjo zagnala ob robove, brežine in izbokline, ki so se slučajno znašle na njeni poti. V divjem, neugnanem razgrajanju je spreminjala zunanjo podobo doline in se spajdašila z najhujšim mrazom.

Ljudje so kmalu po večerji pogasili luči in se odpravili k počitku, saj je v takem vremenu najpametneje smukniti pod toplo odejo, si z njo zatisniti ušesa, tako da je burjo slišati samo še od daleč, in sladko zaspati.

Nihče ni opazil, da se je kmalu po polnoči v nekem oknu sredi mesteca prižgala luč.

“Piha, kot bi se zlomek obesil!” je oznanil voznik rešilnega avtomobila. Ko je zagledal mlado ženo z bledim obrazom in ogromnim trebuhom, ki se je previdno spuščala po stopnicah proti njemu, je blago dodal: “Toda otrok ne brigata ne vreme ne čas, rojevajo se vse dni v letu...”

“Je to vajino prvo dete?”

“Prvo,” je odgovorila.

“Kako pogosti so popadki?”

“Na vsakih dvajset minut.”

“Bi raje sedela ali ležala v rešilcu?”

“Raje bi sedela, če je mogoče...”

Vozilo je že prej zapeljal v zavetje stanovanjskega bloka, tako da burja ni mogla ovirati odpiranja

drsnih vrat, pa tudi večjih naročij snega ni mogla zalučati v notranjost. Namestil je sedež za pregradno šipo, znižal naslonjalo, nato pa nosečnici pomagal vstopiti in sesti. Zavil ji je mehko odejo okrog nog, potegnil varnostni pas preko njenega zajetnega života in ji pokazal gumb, na katerega naj pritisne, če bi se popadki nenadoma zgostili, ali če bi se slabo počutila.

“Zaradi vetra bom moral peljati zelo počasi, zlasti čez Pivško, kjer ima burja mlade. Tudi na potrgane električne žice, izruvano drevje in visoke nanose snega bo treba paziti. Policija pravi, da je cesta še prevozna, a potrebna je skrajna previdnost... Ne vznemirjajte se, vozil sem že v slabšem vremenu in cesto poznam kot svoj žep! Po mojem bomo pravočasno in srečno prispeli do postojnske porodnišnice!”

“Videti je pogumna, a pri privesnicah nikoli ne veš...” je premleval voznik v sebi. “Pot poznam, saj že deset let vozim po njej srečne in nesrečne ljudi. Miže bi jo znal prevoziti, toda nočoj je preklemano nevarna. Burja je najbolj sunkovit in nepredvidljiv veter, kar jih razsaja tod okoli; potuhne se, pritaji, že misliš, da je odnehala, nato pa udari z vso silo in nemalokrat premakne vozilo na nasprotno stran cestišča, ali ga celo prevrne. Dobro vem, kje so najbolj izpostavljena mesta, kje so sunki burje najmočnejši. Tam bom vozil z minimalno brzino. Ko bi vsaj ne snežilo! Z žarometi obsijana snežna površina valovi kot morje, vse se vrtinči, dviga, usiplje, praši. Nastajajo tudi snežni zameti in včasih me obide občutek, da ne vozim več po cesti, temveč po travniku, bankini, robu jarka. Še sreča, da ni nobenega vozila na cesti in imam lahko ves čas prižgane dolge luči. Najbolj me skrbijo brisalci; če odpovedo, bom moral vsakih nekaj minut na plano, da bi očistil steklo... Pa v tem mrazu, brrr...”

Rešilni avtomobil je počasi polzel skozi ribniško sotesko in Pivko, nato še počasneje po odprtem polju pred Prestrankom in po polžje mimo postojnskega letališča. Voznik je bil vso pot skrajno napet in osredotočen na vožnjo. Burjo je tokrat jemal kot trdega, nevarnega nasprotnika, ki ga je treba na vsak način premagati. Vsake toliko časa je s pomočjo malega ogledalca nad seboj pogledal obraz bodoče

mamice in jo na kratko pobaral o njenem počutju ter spregovoril nekaj pomirljivih stavkov z možem na svoji desni. Ko so se po drugi uri približali porodnišnici, je izustil: "Ne pravijo zaman, da je Postojna slovenska Sibirija..."

Burja je tako razsajala, kot bi hotela prekucniti ves svet na glavo. Potrgala je žice na daljnovodu in utrnila vse mestne luči. V porodnišnici so vključili lastni generator.

Visokorasel mlad moški, ki je spremljal ženo prvič v porodnišnico, se je spotoma takole pomenkoval sam s seboj:

"Vse se dogaja tako hitro, da komaj dojemam! Popoldne sva se vselila v novo stanovanje in vse do večera prestavljala in razmeščala stvari, zlagala, pospravljala. Še dobro zaspala nisva, ko me je oplazilo kot strela z jasnega: "... voda mi je odtekla." Najprej sem pomislil, da je nekje v stanovanju poplava, pri novogradnji je vse mogoče in največ napak se pokaže prav na začetku. Šele čez čas sem dojel, da gre za porodno vodo, da je na poti tretji stanovalec, da bom kmalu oče. V hipu sem bil buden.

Še nikoli v življenju nisem nikamor tako dirjal kot to noč na reševalno postajo. Pomagala mi je tudi burja, ki se mi je upirala v hrbet in me v svoji vnemi nekajkrat skoraj zagnala v sneg. Nisem čutil mraza, pa tudi oglušujočega direndaja vetra nisem slišal, po glavi se mi je motala samo tale misel: Rodila bo, otroka dobiva! Zaradi prevelike razburjenosti sem tudi predolgo visel na zvoncu pri reševalcih, a bodo že razumeli, saj imajo gotovo izkušnje z bodočimi očeti.

Vozniku je ime Srečko in to je dobro. Ker v malem mestu vsi vse poznajo, sem o njem slišal, da je miren, preudaren, zanesljiv voznik in da popolnoma obvlada prvo pomoč. Boljšega v taki noči res ne bi mogla dobiti!

O tejle burji pa tole: odkar živim tu, me domačini prepričujejo, kako zdrava, koristna je, kako dobra prezračila dolino, prežene vlago in odpihne vse bolezenske klice. Dobi sicer tudi orkansko moč in njen hlad reže do kosti, a to ni nič strašnega. Da, da, lepo je o tem pripovedovati ob topli peči, če pa se v takem viharju voziš po cestah, je vse prej kot prijetno!

Kar je preveč, je preveč! Vožnja je podobna vijuganju skozi ogromen mlin, v katerem so se pokvarile vse naprave, odprle vse lopute in preluknjala vsa sita, tako da nas neprestano z vseh strani zasipava moka. Pred očmi imam eno samo migetanje, vrtinčenje beline, gibanje, poplesavanje. In tole predirlji-

vo tuljenje, vršanje, ki za nekaj trenutkov potihne, nato pa se vrača s podvojeno močjo.

Peljemo se mimo železniške postaje v Pivki in pri najmočnejših sunkih vetra se električne žice nad tiri dotikajo med seboj. Prihaja do tako pošastnega preskakovanja isker, kot bi strela poplesavala nad peronom. In kako te dotikajoče se žice pojejo! Če bi duše v vicah z dolgimi meči podrsavale preko ogromnega kovinskega glavnika, ne bi mogle ustvariti takega zvoka. Celó vsega vajeni Srečko ni ravnodušen.

Kadar jo pogledam, so njene velike oči še večje in neka nova svetloba je v njih. Nasmehne se in pokima z glavo, češ da je vse v najlepšem redu, a nekajkrat sem jo zalotil, ko tega ni mogla storiti. Oči je imela zaprte, obraz napet, skoraj spačen, dihala je sunkovito, z rokami pa si je tesno objemala trebuh. Skoraj vsakih petnajst minut se prizor ponovi in pričinja me skrbeti...

Nikjer žive duše, samo ta peklenski veter in sneg, ogromne sipine snega. Srečko pravi, da bo poklical postojnsko policijo, če bodo na cesti kakšne ovire. Kako pa se bodo prebili do nas? Z oklepnikom? In kako bodo spravili mojo ženo tja, kamor spada? A Srečko že ve, verjetno je že bil v taki zagati, izkušnje mu ne manjka. Zaupati mu moram.

Njen obraz se svetlika, kot bi bil iz alabastra. Hudo mora biti, pa ne bo potožila, poznam jo. Prav gotovo bova pozneje, ko bo vse to za nama, pripovedovala, da je bil to najsrečnejši dan v najinem življenju. Zakaj pa ne? Saj je navsezadnje krasno, če se vseliš v novo stanovanje, če te v porodnišnico pelje nekdo, ki mu je ime Srečko, če se ti v nedeljo rodi prvi otrok! Kaj potem, če zunaj razgraja orkanska burja!"

"Ljubo dete, kakšno noč si si izbralo za svoje rojstvo," je mlada žena nagovarjala svoj izbočeni trebuh. "A vse se ujema: luna, datumi, napoved ginekologa, pa še moj šef Vito je včeraj uganil, da me v ponedeljek ne bo več v službo... Sedaj moramo pretentati samo še tole šmentano burjo in spraviti tebe na svet, pa bo vse v najlepšem redu.

Samo poglej, kako poplesavajo snežinke po cestišču! Kot bi v belo oblečena nevesta opletala s svojim dolgim poročnim pajčolanom okrog sebe; sem in tja, gor in dol, na vse strani, neprestano... Srečko je več kot dober voznik, da nas lahko pelje skozi to gosto, migetajočo belo zaveso.

Au, tole pa je pošteno zabolelo! Nič od tega, kar sem zvedela od drugih žensk in prebrala v knjigah o

porodu, se ne da primerjati s tem, kar v resnici doživljam. Le kako mi je lahko teta razlagala, da imaš pri rojevanju občutek, kot da te neznansko sili na veliko in malo potrebo obenem! Mene tole mnogo bolj spominja na počasno potovanje težke kamnite gmote skozi medenične kosti, pri čemer se boleče napenjajo vse kite in žile tam okoli. Kako lahko majhno dete povzroča tolikšen pritisk? In ta komaj znosna bolečina v križu... Morda bi me manj bolelo, če bi ležala, a potem bi prav gotovo bruhalo.

Toda kako je tebi, otročiček moj? Hudo mi je, ker vem, da tudi ti nepopisno trpiš... Nič več sproščeno ne pobrcavaš v meni, nič več ne potiskaš kolenc in komolčkov navzven, da bi se na mojem trebuhu pojavljale posrečene izbokline. Obmiroval si in se stisnil v trdo, nepremično gmoto, ki jo neznana sila sunkovito potiska skozi ozek, teman tunel.

Vožnja me sploh več ne vznemirja, tako sem osredotočena na dogajanje v sebi. Popadki se ponavljajo na manj kot deset minut in vsakokrat so močnejši. Spominjajo me na burjo: poniknejo, se po kratkem zatišju vrnejo, boleče stopnjujejo, da bi se na koncu razbesneli v komaj znosen stampedo. Tako je, kot bi se v moji notranjosti močan orjak v vse krajših presledkih zaganjal z ramo v zaprta vrata in silil na plano. Za hip pomislim, koliko žensk po vsem svetu v tem trenutku rojeva otroke: v sahar-skem pesku, zatohlih pragozdovih Južne Amerike, zasneženih iglujih Aljaske, na riževih poljih krvavega Vietnama, sredi neobljudenih step in najhujših viharjev na morju... Ni šment, da bi nam lahko zavdala navadna kraška burka!

Občutek imam, kot da smo mi trije sami na svetu: burja, jaz in nerojeno dete. Tudi diham že tako, kot narekuje veter. Najprej normalno, globoko, nato vse bolj hlastno, sunkovito, z vršički pljuč, kolikor mi dopušča bolečina. In sunki burje so se skoraj že izenačili s sunki v trebuhu. Kadar zahrumi veter, pritisne tudi plod v maternici. Ravnam se po ukazih svojega telesa; mehka sem, nezakrčena, raztezanje medenice jemljem kot nekaj naravnega, samoumevnega, nobenega strahu ne poznam. A kako čudovito odleže, ko popadki popustijo! Kar zaspala bi in se odpeljala s trojko po snežni planjavi svojemu otročičku naproti. Ali pa bi lovila štoklje pod oblaki in vzela eni iz svežnja, ki ga nosi v kljunu, detece zase in tako uresničnila ljudsko pripoved. Toda to so le kratkotrajne sanje, ki se razblinijo ob naslednjem popadku.

Ne boj se, otrok moj! Dokler sva skupaj, se ti nima kaj zgoditi! Samo še nekaj kratkih minut in prispeli bomo. Srečko je dobil zvezo s porodnišnico in pričakujejo naju..."

Burja se je proti jutru razbesnela do konca. Domačini pravijo, da piha tri dni in več, če se v prvih dvanajstih urah ne užene.

A mlado mater to ni več vznemirjalo. Piš burje je slišala samo še kot oddaljeno pesem srečnih duš, kot sladko uspavanko. Ujčkala je svojo prvorojenko, ji preštevala prste na rokah in nogah, gladila zlati puhec na glavici in ji nežno prigovarjala:

"Spi, detece! Dokler bom živela, bom na tvoji strani!"

Literarni natečaj "MLADIKE"

1. Revija Mladika razpisuje XXXII. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 1. DECEMBRA 2003. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset).

3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisatelj Alojz Rebula, prevajalka prof. Diomira Fabjan - Bajc, pisateljica Evelina Umek, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

4. Na razpolago so sledeče nagrade:

PROZA	PESMI
prva nagrada 300 €	prva nagrada 150 €
druga nagrada 200 €	druga nagrada 100 €
tretja nagrada 150 €	tretja nagrada 70 €

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku - Prešernovem dnevu - na javni prireditvi in po časopisu. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2004. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

Naša pesem z žlahtnimi odsevi

Pogovor z Jankom Banom

Zbor "Jacobus Gallus" aktivno deluje v okviru tržaške Glasbene matice od leta 1991. Zbor je takrat ponovno ustanovil dirigent Stojan Kuret (do leta 1974 je zbor z istim imenom vodil priznani skladatelj Ubald Vrabec), od leta 1994 pa je njegovo vodstvo prevzel Janko Ban. Zbor veliko nastopa tako v Italiji kot v Sloveniji in se udeležuje številnih glasbenih tekmovanj. Po kvaliteti in uspešnosti svojih nastopov spada med reprezentančne slovenske zборе.

Pri založbi Mladika v Trstu je letos izšla zgoščenka s posnetki v živo dvajsetih skladb, s katerimi se je zbor udeležil petih tekmovanj slovenskih zborov "Naša pesem" v Mariboru in na katerih je žele velike uspehe - leta 1995 in 1997 je bil odlikovan z zlato plaketo mesta Maribor, leta 1995 je zborovodja Janko Ban prejel posebno priznanje za najboljšo interpretacijo obvezne skladbe, leta 1993, 1999 in 2001 je zbor dobil srebrno plaketo. O zgoščenki in o delovanju zbora smo nekaj povprašali dirigenta Janka Bana.

Janko Ban

Kateri so, Janko Ban, Vaši občutki ob izidu zgoščenke "Naša pesem z žlahtnimi odsevi"? Kaj ta CD zboru pomeni? Je to cilj ali spodbuda za naprej?

Ta plošča je pomemben uspeh v delovanju zbora, seštevek številnih prejšnjih uspehov, na katere sem bil in sem še vedno ponosen.

Tudi pevci imajo podobne občutke in v pogovorih o plošči se prebujajo nepozabna doživetja s teh nastopov. V spomin se vračajo interpretativni detajli, ki so sicer že zbledeli, a jih poslušanje plošče ponovno oživi, da ob njih spet uživamo.

V uvodu sem naštel nekaj zelo dobrih, rekla bi odličnih rezultatov, ki jih je vaš zbor dosegel in ki jih še dosega tudi na mednarodnem področju. Kateri je pogoj za uspeh oziroma kaj daje zboru kvaliteto? Sposobnosti zborovodje, glasbeno znanje pevcev, njihova nadarjenost, dobra volja, sodelovanje...

Da, vse to. In odgovora bi lahko bilo konec. Bi pa le dodal še vprašanje zadostnega števila pevcev, ki jamči boljšo zlitost posameznih glasov in zvoka celotnega zbora; pa še lahko nastopiš brez skrbi, tudi če kdo slučajno manjka. Glede števila smo na žalost pod "varnostno" normo.

Ob obveznih skladbah ste na tekmovanjih "Naša pesem" uvrstili v svoj program veliko domačih, zamejskih skladateljev - Kogoj, Vrabec, Merkù, Lavrenčič, Ozbič... Ali ovrednotenje teh umetnikov občutite kot poslanstvo vašega zbora?

Jaz gledam na uspešnost zborov istočasno s tehnično-interpretativnega in repertoarno-vsebinskega zornega kota. Da posplošim: ko bi zbor Gallus dobil na tekmovanjih take zelo dobre ocene (vedno okoli devetice) s katerim koli splošnim programom, bi bil to zame polovičen uspeh. Nimajo vsi zbori take sreče, da so nastale ali nastajajo na njihovem področju nove kvalitetne skladbe. Nam pa se sama od sebe ponuja ta možnost. Postane pa poslanstvo, ker vrednoti značilnosti manjšinske skupnosti, ki niso prav vsem splošno znane. Zaradi tega poslanstva ima zbor Gallus na repertoarju imena šestindvajsetih (!) v Trstu rojenih ali na Tržaškem delujočih slovenskih skladateljev.

Kaj pa Gallus? To je drugačen avtor: renesančni skladatelj, ki se navezuje na flamsko in beneško glasbeno šolo, a ga vi pogosto uvrstite v svoj repertoar.

Predvsem naj povem, da sem hvaležen predhodnikom, Ubaldu Vrabcu in njegovim pevcem, ki so mislim daljnega leta 1959, poimenovali zbor po Gallusu. Takrat Gallus še ni bil tako znan kot danes, ko po zaslugi moderne transkripcije dr. Eda Škulja, izdaje SAZU in mnogih pobud posebno od leta 1991 dalje (ob 400-letnici skladateljeve smrti) poje-

jo njegove skladbe zbori takorekoč po vej Evropi. Gallus je dobil priznanje, ki si ga zasluži. V Trstu in Furlaniji pa še kje po Italiji ima gotovo nekaj zaslug za boljše poznavanje Gallusove glasbe tudi zbor Jacobus Gallus. Seveda pa pojemo Gallusove skladbe tudi in predvsem zaradi njihove visoke umetniške vrednosti.

Mislim, da moram ob tem in prejšnjem vprašanju izrecno poudariti, da je na plošči Naša pesem z žlahtnimi odsevi približno polovico programa, deset pesmi, ki jih ne najdete na nobeni drugi plošči. To so laserski unikati, kar je za zbor in založbo še posebej prestižno.

Pred leti so ob 400-letnici Gallusove smrti najboljši slovenski zbori na Tržaškem pripravili koncert, na katerem so se spomnili tega slovenskega glasbenika. Bil je izzivalen projekt in hvalevreden kulturni dogodek. Ali so taki izredni dogodki, v katerih je treba nedvomno investirati veliko časa, dela in truda, ponovljivi ali pa ostajajo izjeme?

Lepi spomini, predvsem pa zavest, da smo naredili nekaj res veličastnega. Pomislite: ob nedavnem gostovanju štirih švedskih zborov v Mariboru in Ljubljani s programom Gallusovih motetov organizatorji izrecno primerjajo ta dogodek (samo) s koncertom "Gallusovo zvočno bogastvo". To so res enkratni projekti; za njimi nastajajo novi, na področju lahke ali ljudske glasbe ali v okviru drugih umetniških zvrsti. Pri rojevanju novih idej nas močno omejuje dejstvo, da se zadnja leta borimo v okviru manjšinskih organizacij takorekoč za preživetje in se fantazija ne more sprostiti in poleteti v iskanje novih še ne preizkušenih prijemov.

Je v zamejstvu pevška kultura na dobrem? V preteklosti je bilo

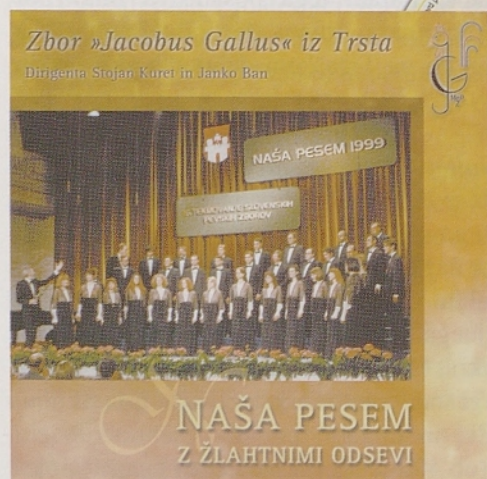

foto KROMA

Dva posnetka s predstavitve zgoščenke v Peterlinovi dyorani 7. aprila letos. Zgoraj predsednica zbora Alenka Štoka, Luisa Antoni in zborovodja Janko Ban.

petje intimnejše povezano s človeško naravo. Tudi naši ljudje so veliko prepevali in s petjem so spremljali vsakdanja opravila ter tako verjetno tudi stalno vzgajali svoj glas. Ta dimenzija je verjetno odpadla oziroma krha se, ljudskega petja je bolj malo: je prostor petja le še umetniški? Je naša doba glede tega na prelomu?

Pevska kultura je v zamejstvu na dobrem, kar zadeva zanimanje za zborovsko petje: to je najbolj masovno aktivno kulturno udejstvovanje, ki se vztrajno in zaenkrat še uspešno upira globalizacijski izenačenosti ali brezbržnosti in pasivnosti ter daje tudi vsaki vasi kulturni utrip, predvsem pa samozavest o pripadnosti skupnim koreninam; ta argument je pri nas vedno še kako aktualen!

Pevska kultura pa je manj na dobrem, kar zadeva končni uspeh, ker udejstvovanje v danih pogojih obrodi tem pogojem odgovarjajoče rezultate. O pogojih smo govorili že prej.

Pristnega ljudskega petja je vedno manj ali ga sploh ni več, zato ga v večji meri nadomešča umetniško. Pri tem imajo veliko odgovorno vlogo prav skladatelji, ki pišejo koncertne priredbe ljudskih pesmi, da v teh priredbah ohranijo pristnega izvirnega duha ne samo glasbe, ampak tudi lokalnega miljeja.

S katerimi težavami se spopada vaš zbor? Marsikatero slovensko društvo v zamejstvu močno občuti pomanjkanje novih, posebno mlajših članov. Se ta kriza kaže tudi pri vas?

V dvanajstih letih (od obnovitve dalje) se je zasedba zboru Gallus močno spremenila. Samo nekateri pevci vztrajajo v njem od začetka in samo nekateri se npr. lahko upravičeno ponašajo, da so nastopili na vseh tekmovanjih "Naša pesem", ki so zdaj na plošči Naša pesem z žlahtnimi odsevi. Res si zaslužijo vse priznanje za vztrajnost in predanost zborovskemu petju! Glede števila pevcev pa sem že prej rekel, da ni zadostno, tako da nas pred vsakim nastopom skrbi zvočno ravnesje. Lahko s tega mesta povabim k zboru nove pevce za prihodnjo sezono? Kdor bo prišel, bo dobrodošel in prepričan sem, da se bo dobro počutil v naši pevski družbi in si nabiral lepih izkušenj ob študiju, predvsem pa na nastopih. Prav zborovsko petje je tista glasbena dejavnost, v kateri se lahko vsak, ki mu je všeč glasba, tudi sam preizkusi kot izvajalec.

Kaj vam obeta prihodnost? Ob zasluženih počitnicah kaj vas čaka v prihodnjih mesecih? Imate kak poseben načrt ali željo, ki bi jo radi izpolnili?

Oktober bo deželno tekmovanje Corovivo, na katerem se je zbor Gallus doslej vedno uvrstil v najvišjo kakovostno skupino. Tudi na tem tekmovanju, ki zahteva vsebinsko zaokrožen in z muzikološkim esejem utemeljen program, smo vsakokrat predstavili domačo glasbeno tematiko: enkrat zborovski opus Pavleta Merkušja, drugič motete Iacobusa Gallusa pa ljudske pesmi na stičišču različnih kultur (slovenske, hrvaške, furlanske in italijanske). Letos bo tekmovanje v Kulturnem domu v Trstu in organizirala ga bo Zveza slovenskih kulturnih društev. To bo prava priložnost, da komisiji, občinstvu (pretežno italijanskemu) in

bralcem programske knjižice, v kateri so natisnjene vse muzikološke utemeljitve, predstavimo slovensko tržaško zborovsko kulturo. Kot primer bodo v programu skladbe Ivana Grbca, Marija Kogoja, Stana Maliča, Ubalda Vrabca, Pavleta Merkušja in nova skladba, ki jo je Adi Daneu posvetil zboru "Jacobus Gallus" in bo takrat doživela praznovredbo.

Nato bo stekla organizacija tradicionalne Zborovske božične revije, ki jo zbor prireja vsako leto. Druge priložnosti za nastopanje prihajajo sproti.

Na repertoarju zboru pa se je nabralo že veliko število božičnih pesmi, ki bi jih bilo treba snemati za novo ploščo; in veliko število ljudskih pesmi z našega področja, ki bi jih bilo treba prav tako posneti. Tudi v teh primerih bi prišle do izraza domače tradicije in ustvarjalnost in pretežna večina programa bi bili spet unikatni.

Hvala za pogovor in želimo vam še veliko glasbenih uspehov!

Nadia Roncelli

Zbor Jacobus Gallus na tekmovanju Naša pesem v Mariboru.

Magda Jevnikar

Slikarka Elda Piščanec na razstavi v Trstu

Elda Piščanec

V ponedeljek, 16. junija, je bilo v Peterlinovi dvorani v Trstu slovesno odprtje likovne razstave, na kateri se nam je razkril nesluteno bogat del naše primorske umetnostne dediščine. Dogodek je vzbudil veliko pozornost, saj je šlo za odprtje razstave skoraj pozabljene umetnice, za temeljito pre-

davanje z diapozitivi, kakor tudi za zanimive posege prisotnih.

Elda Piščanec - slikarka in grafičarka, ki je svojo nadarjenost in ljubezen do umetnosti prepojila s študijem, je na tržaški razstavi sicer predstavljena samo z zgodnjimi deli, a le-ta že odražajo občutljivost in mojstrstvo zrelega ustvarjalca.

Zakaj razstava v Trstu? In zakaj šele zdaj, šestintrideset let po slikarkini smrti, ko je že minilo sto in več let od njenega rojstva?

Vsaka življenjska zgodba je po svoje roman, ta pa ima vse tiste primesi, zaradi katerih je roman napet in privlačen.

Elda Marija Piščanec se je rodila leta 1897 v Trstu, točneje v Rojanu, zato je zanimanje zanjo v rodnem mestu upravičeno. Vendar jo je življenjska pot oddaljila od Trsta, in to že zelo zgodaj. Z družino se

je preselila v Ljubljano, kjer je dobila prvo izobrazbo. Ob rednem šolanju se je začela zasebno učiti pri Rihardu Jakopiču. Njena prva ohranjena dela so iz časa takoj po prvi svetovni vojni, čeprav je sama posredovala podatek, da je slikala že veliko prej. Za akademski študij si je izbrala Firence, kjer je preživela pet let, mentor pa ji je bil veliki italijanski slikar Felice Carena. Njegov vpliv je očiten. Učila se je tudi grafike in dosegla pomembna priznanja. Sledila so štiri leta izpopolnjevanja v Parizu, tokrat se je posvečala cerkveni umetnosti.

Leta 1933 se je vrnila v Slovenijo, najprej je poučevala in še dalje ustvarjala, po vojni pa se je postopoma, a nezadržno začela odmikati od dogajanja in se naposled odločila za življenje na lastnem posestvu na Vinah na Štajerskem. Tu jo je zahtevnost vsakdanjega dela upehala, da ni več ustvarjala. Umrla je v sedemdesetem letu starosti.

Pred nekaj leti je srečno naključje botrovalo oživelemu zanimanju zanjo. Na eni strani je bilo hote-nje družinskih članov oziroma dedičev, da bi sorodnico - umetnico ovrednotili, na drugi pa je vodstvo Kulturnega centra Ivana Napotnika - Galerija Velenje ravno takrat načrtovalo retrospektivno razstavo o Eldi Piščanec. Začelo se je delo, garaško, saj je bilo treba zbrati in popisati vso zapuščino ter jo strokovno pregledati, a tudi detektivsko raziskovalno, ker je bilo nujno zapolniti vrzeli v poznavanju njenega življenja in razmišljanja. Pri obojem so bili v

veliko pomoč zapiski Elde Piščanec, predvsem kadar je govorila o umetnosti in o svojem snovanju. Dnevniki niso prišli v javnost, strokovnjaki pa so se jih smeli posluževati. Marsikdaj so omogočili datiranje del.

Slikarkina pranečakinja je nastopila ob odprtju in z občutenimi besedami obrazložila, zakaj se je odločila za ovrednotenje sorodnice. Pri-znala je, da so ji leta študija in dela razkrila marsikaj zanimivega, zato jemlje vse

Levo: Primorski zaselek II (ok. 1928, olje na platnu). Desno: Milena Koren Božiček na otvoritvi razstave v Peterlinovi dvorani Trstu.

Levo: Firenze (1924-1929, olje na platnu). Desno: Vinegrad (1922, olje na platnu).

dogajanje okrog Elde Piščanec kot veliko življenjsko izkušnjo.

Ob velenjski razstavi v lanskem poletju je izšel katalog, v katerem predstavlja kustosinja galerije Milena Koren Božiček jasno in razčlenjeno razgibano življenje in mnogostransko delo Elde Piščanec. Življenje je umetnica sama delila na pet obdobj: slikanje pri Jakopiču, priprave na zagrebško akademijo pri Žmitku, priprave pri Tabakoviču, akademijo v Firencah ter izpopolnjevanje v Parizu. Čas do konca druge svetovne vojne označuje vrsta premikov, selitev in veliko študija, predvsem pa bogata ustvarjalnost. Če pregledamo seznam njenih 489 del, vidimo, da jih je kar 435 nastalo do leta 1944. Obeti so bili odlični: razgledanost, nadarjenost, volja po spoznavanju, krasni pedagogi, prvi uspehi, potrditve, pohvalne kritike ob številnih razstavah... nato pa umik, odložitev čopiča, zapiranje vaze in občutek ali zavest odrinjenosti.

Velenjski razstavi je sledila postaja v Pilonovi galeriji v Ajdovščini maja letos, tretja etapa pa je Trst in upati je, da bo temu še kaj sledilo. Velenjska razstava je bila obsežna retrospektiva, druga in tokratna pa imata naslov Slike, risbe in grafike, zgodnja dela od Firenc do Primorske.

Ob že navedenih tehnikah naj omenimo, da gre za akte, tihožitja, portrete, vedute in pejzaže, manj so prisotni svetopisemski motivi, ker so postali središče umetničnega zanimanja in ustvarjanja šele od pariške izkušnje dalje. Pri risbah in grafikah cenimo risarsko spretnost in kompozicijsko dognanost, kar je očitna posledica dejstva, da so na akademiji v

Firencah cele dneve vadili, brez premora. Čut za barve ji je nedvomno poostiril že njen prvi učitelj Richard Jakopič, saj je o njem zapisala naslednjo ugotovitev: "Razlagal in odpiral mi je znanost glede barv, svetlob in senc." Vendar ne gre zanemarjati vpliva toskanske pokrajine, kjer ni ostrih kontrastov, ampak le mehka milina valovitih, zdaj zelenih, zdaj rjavih in kdaj še rumenih prostranosti. Študij na akademiji je zahteval delavnost in disciplino, predvsem pa urjenje, zato so iz tega obdobja številni akti z monumentalnimi telesi, naslikanimi z različnih perspektiv.

Umetnica je veliko razmišljala in njeni dnevniki so gotovo izredno bogati. Naj navedem kak primer: "Ljubezen do ustvarjanja je dar, pa tudi z ljubeznijo se človek skrega." In še: "Pravi umetnik je pravi genij, ostane neuklonljiv pri razumevanju okolice, ker dela za bodočnost. Čim višje stoji nad drugimi poakovosti, tem manj je sebičen za svoje znanje."

Ko spoznamo njeno življenjsko pot, bogato z dogodki in znanjem, a tudi polno trpljenja in osamljenosti, nas njeno razmišljanje o umetnosti naravnost presune: "Pravi umetnik naj ne bo navezan na priznanje, kajti njegovo plačilo je neprimerno višje: v pristni vrednosti umotvora in odkriti osrečujoči zavesti pri vzvišenem delu... Kdor išče umetnost, je ne najde. Kdor misli, da je nima, jo že lahko ima v posesti."

Naj ob koncu spomnimo, da so dela Elde Piščanec na razstavi v Peterlinovi dvorani v Trstu le še nekaj dni, razstavnimi prostori pa so odprti od ponedeljka do petka med 9. in 17. uro.

M. Žitnik

Čarodejke (XII.)

PREKLE IN TRTE

Najti čas, da poklepetam z Wiesthalerjevo. In najti potrpljenje, če bo spet "obupana". Preselila se je bila z družino vred v vilo pri grljanskem obrežju. Moževi prijatelji imajo tam jahte. Jadrajo in lovijo ribe in ona, vsa nadedta z zlatnino, mi dopoveduje, da bi bili morali vsi skupaj, on in ona, še preden sta se otroka rodila, vstopiti v tak prostor, kjer sedim sedaj tudi jaz in občudujem morsko gladino, ki je kot na dlani. Zakaj je tako navezana na potovanja kljub temu lepemu ambientu, je jasno: gospo vlečeta v svet nemir srca in radovednost. Pravim, da sem prav vesela, ker se je njen družinski zaplet tako srečno iztekkel, to se pravi, da je njej on spet zvesto družinsko bitje. Pogleda me strogo, kot bi mi zapovedala, naj se ne vtikam v njene zasebne zadeve. Mene to sploh ne plaši, ker bi ji lahko sedaj jaz zaupala mojo stisko.

"Ne vem," začnjam in vem, da zardevam, "ne vem, kaj bi moji dragi storili, če bi izvedeli, da se večkrat tikam in večerjam z nekim tujcem."

"Oh, jaz sem si vedno želela takega bližnjega srečanja, a zdaj je prepozno." Me prestreže ironično in se me dotakne z roko. "Ti pa si lahko zaljubljena, ko še nisi doživela pravzaprav nič v osebnem življenju. Vsi smo vedeli, da tisti Briki ni zate, saj je kot ulit skupaj z novo novinarko, ampak ti zaradi tega ne smeš vreči puške v koruzo, raje si najdi nekaj več, kot je en furbast časnikarček!"

"Tebi se vidi, da bereš plažo. Da me ne poznaš. Da ne veš, da sem resen človek, ki resno dela in spoštuje zakone..."

Hotela sem dodati, da bi bila morala vedeti in mi biti hvaležna, ker sem ji za las ubranila zakon.

"Plaža! A ti sploh veš, kaj berejo danes mlađi, a? A ti sploh veš, koliko truda me je stalo, da Angelike in Feliceja niso zapeljali na divje nočne dirke, na najslabše rajanje v diskotekah, skratka, na kriva pota?"

"Res, nisem na to pomislila, ker nimam potomstva!"

"Zato bodi vesela, da te kdo obravnava kot polnokrvno živo bitje in ne samo kot en narejen model in delavni faktotum!"

"Veš, ti zaupam, ampak bom kar ostala delavni faktotum, ker moje želje ne gredo v ravno pozitivno smer."

"Si se zaljubila v kakega novega fašista, ki jih v našem mestu mrgoli? Ne, ne, če je tujec, te kot Slovenko ne bo ne zaničeval ne uničeval, kvečjemu bo dal otrokom ime po svoje."

"Ne gre za otroke, saj si jih ne sanjam, gre za to, da je on druge vere."

"Anglež torej! Toliko potnikov odpravljaš v London, da se ti je odprlo srcece kakemu hladnemu bitju, morda bolj hladnokrvnemu, kot si ti?"

"Ne, nasprotno, moj on je Afričan."

"To ni nikakršen problem. Večina muzikantov, ki jih najraje poslušamo, je temnopoltih, in kolikor vem, so celo v starem Egiptu nekoč v ne vem kateri dinastiji živeli temnopolti faraoni."

"Saj ne gre za to! On je čisto lep in olikan Alžirec in ima vso svojo lepoto po neki francoski prednici, toda s tem ne morem nadaljevati iskrenega prijateljstva, ker je vpleten v eno čudno politiko."

"Prav gotovo ne prodaja tepihov! Kaj dela v Trstu?"

"Študira. In zdi se mi, da se z mano rad pogovarja, ker se tako navaja na knjižno italijanščino. Morda ima doma celo izbrano zaročenko ali pa celo nekaj zaročenk, ki ga čakajo, kot v vseh muslimanskih deželah."

"Če te ima rad, se jim bo odpovedal."

"To sem ti hotela zaupati zdaj, ko sem prepričana, da bi bila taka zveza moja pomota."

"Saj ne bi hotela slabo vplivati nate, ampak, kot veš, tudi moj čistokrvni katoličan ni monogamen, in sedaj, ko je spregledal tisto mlado kobilico, kakšna je, to se pravi, da sploh ni zanj, zdaj govori svojim prijateljem, da je zakon kletka, v katero te zakonka vplete v nevidno mrežo. To

imam v zahvalo, jaz, ki sem skoraj umrla, ko je bil v nevarni pasti!"

"Saj, ugotovila sem, da teh zadev, ki jim pravimo zakonska zveza, partnerstvo, ljubimci, in tako naprej, ne morem razumeti in se jim zato odpovedujem."

"Ho, zakaj pa ne greš za sestro usmiljenko, a!"

"Kar je pripomnila moja mati!"

"In je imela prav."

"Ti me ne razumeš."

"Ti sebe ne razumeš!"

"Pustimo to čenčanje! Povej mi raje, kaj bereš, da si tako sproščena!"

"Časopise prebiram. Vsak dan. Knjige o dolgih potovanjih. Zgodovinske romane o daljnih deželah."

Pripovedujeva si svoje in tuje dogodivščine med Malajci, Sidnejčani in prijaznimi prebivalci Kanarskih otokov. In niti tisočeri vtisi prelepega sveta ne morejo izbrisati fiksnega žametnega glasu, ki ga je Said vtisnil v mojo podzavest. Saj, o njem ne bi smela niti govoriti s prijateljico. Kako je že napisal neki znani pisatelj? "Ljubezem je strup, hujši od Sakratove trobelike!"

In četudi to vem, mi ne bo nič pomagalo. Drsel bom v lažno mrežo občutkov, srečnih nasmehov, nesrečnih misli, drevečih besedi in primerjanja dveh svetov. Zdelo se mi bo, da sem postarana veronska Julija, ki je ujela zadnji vlak, da dohiti veronskega Romea. Si pravim: mladi obožujejo fiatovski ALFA-ROMEO in hodijo kupovat v trgovski center Giulia, kar ne najdejo drugod! In jaz, z vso fantastično veliko mero znanja moram capljati za svojo čustveno vznemirjenostjo, kjer je nihče ne rabi.

Že vem, na to temo bom pogledala nekatere zdravstvene knjige z novejšimi priporočili, kaj naj človek je, kadar ga "martra srce". In tu stoji zapisano tisto, kar je moja mati imela za sveto narodno izročilo: česenska kura! Česen in še enkrat česen! Se nasmehnem svojemu iskanju tolažbe: cela vreča česna mi ne bo pomagala, ako ne bom odpotovala tja, kjer so stvari drugačne, kakor jih usmerja moja stara natura!

Petersburg, Moskva, Ural in še naprej, tja do Novosibirska! V severne mrzle dežele, kjer je človek srečen, če je dobro odet, obut in pokrit! To bi lahko bil moj dober poskus pozabiti na tisto, kar je dobro pozabljeno!

Telefonirala mi Angelika in me milo prosi, naj ji posodim stare latinske vadbice, ker bi rada

enostavneje, kot ji zdaj razlagajo v šoli, razrešila nekatere stavčne konstrukcije, ki ji delajo težave. Pravim, naj kar pride v večernih urah, ko bom doma in bova poiskali primerne knjige.

Z zaprašene police, tiste, kjer so takorekoč odvečne knjige, izberem nekaj latinsko-slovenskih slovarjev in najstarejšo latinsko vadbico. Ne vem, če bo kaj iz tega, ker latinščina ni tisto, s čimer sem se ukvarjala zadnje čase! Potem iščem zemljepise o mrzlih severnih deželah!

Pogledam na prospekte, kje so izleti za Rusijo. So, in še kako ugodne zveze imam! Lahko bi z našo skupino izletnikov dopotovala kar v ponedeljek. In, v skupini so moji znanci! Prosti mesti sta dve. Prosila bom očeta, ne, oče še nima veljavnega potnega lista, pač pa ima zagotovito veljavni potni list in takoj pripravljene kovčke moja draga Gizela.

"Ne," pravi Gizela kriče v telefon, "nikar ne misli, da me boš prepričala, da bi potovala po tako mrzlih krajih! Mene vleče na jug, k ekvatorju, k palmam in rožam!"

"Nekoliko eksotičnih pogledov po vzhodni polobli ti bo samo koristilo! In tam bova nazdravljali z originalno vodko!"

"Čakaj, pogledam, če je potni list veljaven!"

Smeje se čakam. Seveda je veljaven! Kot je veljavna čista vodka!

"Ben, si me prepričala! Pa ne zaradi vodke, ampak zaradi ikon, ki bi jih hotela videti na oltarjih in ne tako, v napol skritih trgovskih kotičkih, ko niti ne veš, če prodajajo podobe svetnikov ali carjev!"

"Tega pa je povsod, kolikor hočeš!"

"Do Ljubljane potujeva s tvojim avtom."

"Tako je."

38. ŠTUDIJSKI DNEVI DRAGA 2003

*bodo potekali 5., 6. in 7. septembra v
Parku Finžgarjevega doma na Opčinah,
Dunajska cesta 35.*

*Program lahko preberete v priloženem
biltenu.*

DRUŠTVO SLOVENSKEH IZOBRAŽENCEV

Iz hrvaške poezije

Husain Kadić *Yesterday*

Včeraj sem končno opazil,
da si me resnično zapustila,
medtem ko si smehljaje
mi na ulici pripovedovala
o svojem sestanku
in se bala,
da ga boš zamudila.

Včeraj sem končno doumel,
da sem te za vedno izgubil,
medtem ko je v kavarni
tvoj pogled nemirno blodil
prek neznanih obrazov
in iskal podobo
nekega drugega človeka.

Včeraj sem končno občutil,
da ti je v napoto moja navzočnost,
medtem ko sem stopal poleg tebe ponosen,
srečen,
da sploh obstajaš.

Barbara Tanodi - Kukolja *Očarana od sonca*

Očarana od sonca
vriskam,
ko se prebujam iz jutranjega sna.

In poletim
naproti dnevu, ki me spreminja
v list zelene trave,
ki je zrasla v živem potoku
tvojega jutranjega smeha,
s katerim si poskušal oplemenititi
svet.

Jutranja želja *in sporočilo*

Pav jutra je razširil peruti
in svetlobi dal znak, da obsije zemljo
in vse naše prostore.

Srečna gledam čudesa zemlje
in se vzpenjam k nebu v jutranjih sanjah,
ki me tolažijo in nosijo
v nedosegljive višave,
kjer zvezde objemajo mesec
in kjer se resničnost konča,
ko briše vse naše bolečine in tarnanja
v objemu zarje,
ki me je predramila iz globokega sna.

Srečen dan in življenje
naj bo vsem, ki so se rodili
na tej zemlji od njenega nastanka.

Psalm dnevu

Ko se prebujam rdim
in odpiram okno vsem svojim sanjam
ki mi hite na srečanje z dnevom
in njegovimi slikami

Pravim: dan je tisti
enostavni dar neba
v okrožju sanj

Toda ta dan se bo spremenil v sanje
ki sijajo s tisočimi zvezdami
vsem ki so preživel noč
in dočakali z njo ta novi dan

Zato naj sije in poje vsem
na tej zemlji ki jo tako ljubim

Jesenski slavospev poletju

Po nebu so se razcveteli oblaki
kot velikanski cvetovi belih magnolij
ali puh odletelih ptic
pred jesenskim vetrom,
ki se je razigral po nebu.

Vse je v iskanju dnevne svetlobe,
ki je izginila s poletjem.

Smaragdni prstan jeseni
je ovil vznemirjeno nebo.

Tišina je razširila krila
in zvezde čakajo na svoj čas
v oblačni noči.

Minilo je še eno poletje
in le žalost nas spominja
na tople poljube sonca.

Ko gledam zvezde

Z ribami plavam
in molčim
o vsem, kar bi moglo odkriti,
kako je žalostno to življenje.

In zaradi tega
me nihče ne vpraša,
kdo sem in kam odhajam,
ko ne mislim o ničemer
doli o sreči, ki raste globoko
v srcu vode,
ki je veter ne kali
in ne bega tema,
ki nas obkroža,
medtem ko dan ne cvete v naših srcih
in očeh, priraslih k svetlobi in radosti zvezd,
ki se pojavljajo ponoči na nebu,
a se podnevi skrivajo v naših mislih,
medtem ko verujemo v življenje,
ki nam ga je darovalo nebo.

Enver Mehmedagić Spomin in podoba

Ti voglio bene assai
si šepetala
ko si hitela z mano v luko
na ladjo ki je plula k otoku
na katerem je nekoč
vladal imperator

Ti voglio bene assai
sem prisegal
v spletu svetlobe
cvetja in sanj
sinjine morja
v katerem
se koplje Capri.

Ti voglio bene assai
besede ki jih je odnesel
veter
ko je zapuščal spomin
brez tvoje podobe

Nada Kordić Nekdaj in sedaj

Nekdaj
so se refleksije dotikale strun večnosti
kot da žalost trga srce
in jokala sem v pesmi

Nekoč
sem mislila da je življenje pesem
ki joka v psalmih

Sedaj
se le smejem
ker sem mislila da bo kdo slišal
da bo kdo razumel

Sedaj
kličem v Nebo ki odmeva od bolečine
in ta odmev - je moja pesem!

Vinko Juzbašić
V teh nekaj dneh

*Vsi moji dnevi
so kot prazne besede.
Tudi moje roke
prazne, iztegnjene.
Napolni jih Ti
s svojim mirom
v teh nekaj dneh,
ki mi jih poklanjaš,
o dobri moj Bog.*

**Spomni se
mojega imena**

*Ko se некоč
pokrijejo kazalci
na uri
v tvoji topli sobi,
spomni se
vsaj na kratko
mojega imena
in izgovori ga tiho
le s premikanjem ustnic,
da ne bo slišal nihče.
Samo jaz bom tedaj
iz
neke skrite strani
videl majhno rdečico
na tvojih dekliških licih,
samo jaz
in nihče več.*

Nevenka Kauzlarić
Okvir za jesen

*Jesenska slika se je uokvirila
v oknu sobice:
rumeno lipovo listje in dve sinici
Zapihal je južnik
in osiromašil sliko
za dve pernati lepotici*

Tradicija

*Zvesta tradiciji svojih prednikov
V beli srajci in črnem fraku
Se pomika med travnimi bilkami
Na hoduljah.
Nenadoma zaplahuta s perutmi
In elegantno odplava po zraku
V varnost starega doma
Na slemenu počrnele strehe.
Tu je ljubezen, tu je upanje,
Zapis o tradiciji.
Tudi mladega roda.*

Jelica Farkaš
Morje

*To jutro je morje pelo
najino pesem
galebom.
Niso me spoznali v senci
cipres.
Kamniti svet je dišal
po jeseni.
Veter je trgal
obalo
in gospodaril prestrašenim
cipresam.
Galebi, najini prijatelji,
kot da bi se želeli
upreti,
so razširili svoje peruti,
da bi zaščitili najine
korake.
Niso uspeli...
Valovi so grobo spirali
najine stopinje v pesku
in barvali neke čudne,
neznane sledi,
kot da delajo posteljo
za neke druge, nove
ljubimce.*

Prevedel Martin Silvester iz revije Marulić.

Peter Merkù

Iz spominov na starše

(XXVIII.)

Leta 1944 življenje ni bilo več normalno. Alarmi so si sledili drug za drugim v vedno krajših presledkih. Oktobra smo na primer imeli 22 alarmov, ki so trajali več kot 32 ur, in 21-krat omejeno nevarnost, ki je trajala več kot 11 ur. Novembra pa 38 alarmov za skupnih 48 ur in 63-krat omejeno nevarnost za 29 ur. Decembra 36 alarmov za 45 ur in 78-krat omejeno nevarnost za 39 ur. Bombniki, ki so letali nad mestom proti severu, so se vedno pogostejše vrstili v nočnih in jutranjih urah ter spuščali svoje bombe zdaj tu, zdaj tam. 23. oktobra pa so bombardirali tudi Trst. O tem ne bom pisal, ker naša družina ni bila direktno prizadeta, ali pa se morda danes tega ne spomnim več. Gotovo pa je, da so bili najhuje prizadeti predeli Sv. Andreja, Sv. Vida in Sv. Jakoba, ker so bili najbližji kasarnam mornarice in artilerije, tovarni strojev in ladjedelnici, kjer so izdelovali tudi majhne podmornice. Inženirji v teh obratih so morali biti tehnično na višku. Omenil bom le brata Loser.

Osebnostno smo poznali inženirja Uga Loserja, čigar žena je bila učiteljica in je več let prihajala na počitnice s sinovoma Edom in Paolom v St. Sigmund v Puštrski dolini, tako kot mi. Njegov brat, ki je delal, če me spomin ne vara, v tržiški ladjedelnici, je bil strokovnjak za podmornice. Med drugim je po vojni izdelal načrte za batiskaf Trieste, majhno podmornico, ki se je lahko spustila globoko na morskot dno in jo je zato kupila ameriška vesoljska ustanova NASA.

Inž. Ugo Loser je stanoval z družino v ul. Belpoggio, torej zelo blizu nas, tako da smo se z obema otrokoma večkrat dobivali in skupaj igrali. Štu-

dij je dovršil na Visoki tehnični šoli na Dunaju. Po vojni je predaval v Münchnu in je bil specialist za mehanske vibracije, se pravi, da je moral obvladati matematiko na najvišji stopnji. Vem, da je že pred vojno odpravil tresljaje na žičnici iz Solkana na Sveto goro pri Gorici. Izumil je tudi girokopske stabilizatorje za velike ladje.

Med drugim je obiskoval nemško katoliško skupnost v ul. Giustinelli in bil v prijateljskih stikih s tamkajšnjim župnikom Johannesom Dittrichom, ki je bil tudi spovednik moje matere in ki sem ga imel priliko spoznati pri njem doma. Žal je umrl za rakom kmalu po koncu vojne. Po njegovi prerani smrti sem prosil svojce, naj mi prepustijo nekatere njegove knjige, ki jih še vedno hranim v svoji knjižnici.

Bankovci "Smolars".

10. septembra 1944. Uničena stavba "Modelarjev" v tovarni motorjev.

V tistih časih sem večkrat imel težave s prebavo. Ob pomanjkanju vsega je bilo to, kar smo jedli, nemalokrat nadomestek za kaj drugega. Lahko si je predstavljati, kako sem se razveselil, ko sem v izlozbi trgovine jestvin v drevoredu D'Annunzio zagledal čokolado, ki je že leta nismo videli! Kupil sem si tablico znamke Lejet, ugledne tvrdke slaščic. Ugriznil sem ... v mešanico fig, lešnikov in bogve kakšne druge coprnije še, torej v nekak nadomestek. A če dobro premislim, je bil denar, s katerim sem ga plačal, tudi nadomestek, ki je bil takrat v obtoku, posebno kar se drobiža tiče. Bili so majhni železni kovanci, ki jih je izdajalo občinsko podjetje Acegat ali tudi Piccole ferrovie, da bi ljudje sploh mogli kupiti vozovnice za tramvaj ali trolejbus oziroma za openski tramvaj in ki so postajale iz meseca v mesec dražje. Smolars je tiskal tudi majhne bankovce. Tako je mesto skušalo ohraniti videz normalnega življenja.

Kako to, da sem sploh šel mimo trgovine v drevoredu D'Annunzio? Za srečo nam ni nikoli zmanjkala osnovna hrana, in vendar sem kdaj pa kdaj vseeno čutil potrebo po kakšnem dodatku, po kakšnem priboljšku. Ko sem imel malo prostega časa, sem popoldne šel peš od ul. Locchi preko Sv. Jakoba ali ul. del Bosco in drevoredu D'Annunzio do ul. Sette fontane k noni, kjer je po bolezni živel brat. Če sem na trgu Perugino odkril nekaj dosegljivega, sem tudi tam kupil kakšno malenkost. Pri noni pa je bilo vedno dobiti kaj za pod zob. S Pavletom sva si nekega dne izmislila pravo poslastico.

Takrat je bilo najti samo polnovredno moko [drobljenec / integrale], ki je zaradi otrobov bila rjavkaste barve. Midva sva jo presejala, dokler nama je ostalo dovolj otrobov v situ. Te sva dala v

ponvico, dodala dobro žlico sladkorja in nekaj žličk kuhane masla ter vse skupaj kuhala med stalnim mešanjem, dokler se je masa strnila v okrogel, debel piškot, ki sva si ga s Pavletom delila in slastno pojedla. Neverjetno, kako je to nasitilo, pa še zdravo je bilo!

Do none sem potreboval po najkrajši poti 35 minut. Ko pa sva se z očetom pozno zvečer vračala od večerje domov, sva raje zavila preko Stare mitnice, Korza in obrežja, ker je bilo varnejše.

Pred vojno in tudi še prvo leto vojne je po ul. Locchi redno peljal kamion, naložen z ledom, ki se je pogosto ustavljal, da smo lahko kupili kos ledu, ki smo ga v vrču zvlekli domov po stopnicah v četrto nadstropje. Tu smo ga zavili v staro žakljevinu, potrosili nanj soli in položili v leseno skrinjo s cin-kastim dnom skupaj z živili, ki so morala ostati na hladnem. Tudi maslo se je tako obdržalo sveže po več dni. Hladilnikov, kot jih ima danes vsako gospodinjstvo, takrat enostavno ni bilo. Med vojno pa ni bilo več te možnosti in maslo je kaj kmalu postalo žaltavo, še posebno, ko je bilo toplo vreme. Zato ga je bilo nujno potrebno prekuhati.

Kaj kmalu je po nasvetu none Katharine prišla v hišo tudi tako imenovana Kochkiste ali kuhalni zaboj. Postavili smo jo blizu ognjišča, na katerem je stal plinski kuhalnik s tremi gorilniki. Ko smo po bombnih napadih ostali več časa brez plina, smo morali zanetiti ognjišče. Goriva ni manjkalo, v porušeni hišah je bilo lesa v izobilju na razpolago. Drugače pa so ljudje hodili po drva v vse bližnje gozdiče, med drugimi tudi v Bošket, ki so ga do konca vojne skoraj popolnoma posekali. Še dobro, da se niso lotili majestetičnih platan v Ljudskem vrtu! Ko smo torej skuhanu jedačo hoteli ohraniti toplo do kosila ali večerje, ne da bi jo še enkrat pogrevali, smo jo dali v Kochkiste. Odkrili smo pokrov, odstranili grobo prešito blazino in dali tople lonce med stlačeno slamo, ki je bila na dnu, ter vse skupaj znova skrbno zaprli. S tem smo se izognili ponovnemu prižiganju ognjišča oziroma, če so spet zatulile sirene, ni nam bilo treba hitro pogasiti ognja preden smo se zatekli v ognjišče. Tako smo kljub še mokremu gorišču - če smo ga pogasili z vodo - vendarle imeli toplo jedačo v Kochkiste!

Primorski vojak od Gaze do Trsta (I. del)

Radislav Kosovel

Ureja Ivo Jevnikar

V prejšnji številki Mladike je nekdanji član Gardnega bataljona na Bližnjem vzhodu, nato pa prekomorec, upokojeni podpolkovnik Radislav Kosovel živahno pisal o tem, kako so bili primorski fantje med vojno v Palestini in Egiptu navezani na slovensko pesem.

Jeseni 1943, ko je bil bataljon nastanjen na območju Gaze, je bil v Jeruzalemu še zadnji javni nastop njegovega pevskega zbora. Avtor je omenil, da se je v času velikih sprememb bližal tudi konec bataljona. Mladi fantje in možje so hoteli poseči v boj za osvoboditev Primorske, naveličani so bili čakanja na Bližnjem vzhodu in nemoči jugoslovanske begunske vlade.

Razhod bataljona Radislav Kosovel kot soudeleženec plastično opisuje v tem sestavku. Zanimivi in v marsičem novi so podatki o razpoloženju fantov, o proglasu dr. Ivana Marije Čoka in obisku prof. Ivana Rudolfa. Prihodnjič pa bomo zvedeli za Kosovelovo bojno pot med prekomorci. Naslovi so uredniški.

Ivo Jevnikar

RAZPAD GARDNEGA BATALJONA

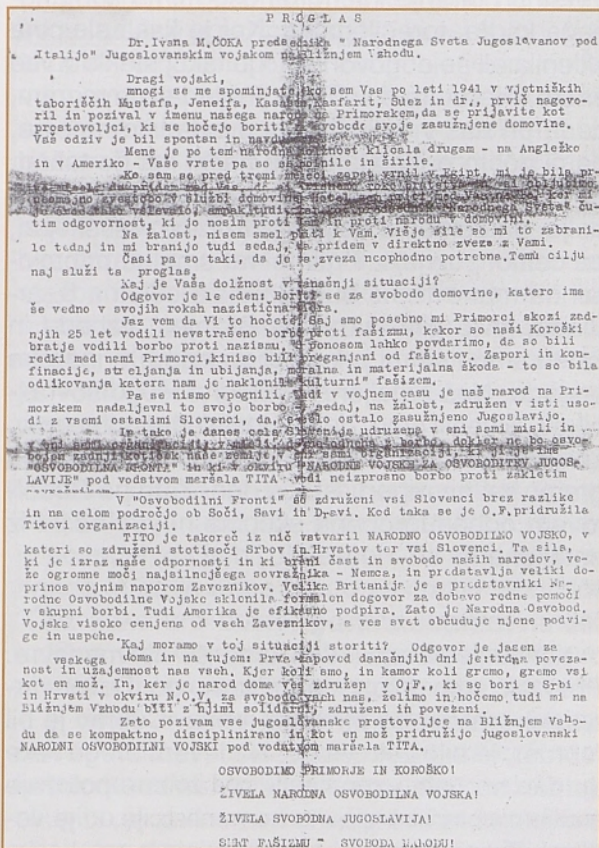
Po drugem zasedanju AVNOJ-a v Jajcu (29. in 30. novembra 1943) in potem ko so zavezniki priznali AVNOJ kot začasno vlado Jugoslavije, je v Egipt prispelo odposlanstvo tega telesa.

Že v Aleksandriji, kjer se je izkrcalo, je nekdo iz jugoslovanske kraljeve mornarice prišel v zvezo s članom odposlanstva in zvedel, da so se zavezniki obvezali, da bodo na svojem ozemlju vsakemu Jugoslovancu, ki bi izrazil željo, da vstopi v NOB, to omogočili. Tako so že naslednjega dne začeli mornarji vstopati v NOB.

Podobno se je zgodilo tudi v Kairu, ko je odposlanstvo prispelo tja. Tam so bili jugoslovansko letalstvo, baza in kraljeva straža. Kralj se je namreč takrat nahajal z vlado v Kairu. Za njegovo stražo je odšlo 21 izbranih fantov iz našega bataljona.

To se je dogajalo decembra 1943. Vesti o teh dogodkih so k nam v Palestino pricurljale konec decembra. Že nekaj dni zatem se je pet ali šest naših fantov prijavilo na raport h komandantu bataljona, da so izrekli neposlušnost "kralju i otadžbini" in odhod v NOB. Takoj so predali bojno opremo, zatem so jih prevzeli Angleži. Za njimi se je izgubila vsaka sled.

Januarja 1944 je odšla še ena, večja skupina, zdi se mi, da je bilo 16 fantov. Sedaj se je

Primerek "Proglasa dr. Ivana Marije Čoka", ki je januarja 1944 krožil v kraljevem gardnem bataljonu in pozival njegove pripadnike, naj se vključijo v partizanske vrste. (Iz osebne arhiva Cirila Kobala.)

že čutil pritisk vodstva, ki je skušalo omejevati prihode v taborišče in odhode iz njega. Kljub temu so se pojavili letaki, ki jih je podpisal dr. Ivan Marija Čok, s katerimi nas je pozival, da prestopimo v NOB. Naslednjega dne se je na raport prijavilo okrog 35 vojakov, z njimi je odšel tudi poročnik Fodor. Takrat pa je završalo.

Obisk prof. Rudolfa

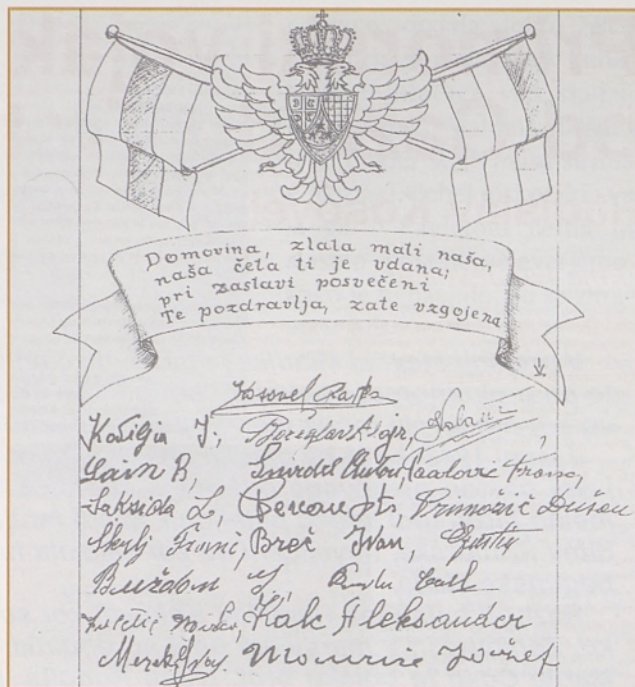
Vodstvo nas prepričuje, da so letaki samo sovražna propaganda. Mi zahtevamo, naj pride k nam to povedat dr. Čok osebno. Komandant se odpelje ponj v Kairo, pripelje pa prof. Ivana Rudolfa. Ta zahteva, da bi se z nami pogovarjal po skupinah, češ da bo tako lažje vplival na nas. Dobro se spominjam, kako je bilo v naši četi, ko se je z eno nogo na lafeti protitankovskega topa ozrl okrog sebe. Ker ni videl nobenega oficirja, je dejal: "Neumni ste, če ne greste!" Nato je odšel v druge enote. Že istega dne je odpotoval nazaj v Kairo.

Vedeti je treba, da pri nas nismo imeli nobene formalne organizacije, zato pa smo imeli izvrstno notranjo informiranost, mimo komandnega kadra, torej ilegalno. Kar je kaka skupina sklenila ali se dogovorila, to je takoj steklo v vse enote, od šotora do šotora. Povedati pa moram, da je pri nas v tisti situaciji prevladalo mnenje, da ni dobro odhajati na tak način kot do takrat, po skupinah in brez orožja. Menili smo, da je bolje, da odidemo bolj organizirano, vsi skupaj, pa četudi pozneje. Prav takrat smo se pripravljali na manevre, ki bi jih izvajala celotna 8. armada, ki je bila takrat na Bližnjem vzhodu in kateri smo tudi mi pripadali v sklopu X. indijske brigade. Naš bataljon naj bi igral vlogo sovražnikov. Sklenili smo, da se udeležimo manevrov, ker nam bodo kot vojakom koristili, potem pa gremo vsi na raport, istega dne. Zato po Rudolfovem odhodu nobena skupina ni več odšla iz bataljona.

Manevri ob Jordanu

Konec februarja 1944 smo šli na manevre. Potovali smo skozi Jeruzalem, po Dolini mrtvaških glav in do Mrtvega morja. Čeprav je bil februar, je bilo zelo vroče. Na levem bregu reke Jordan so čete vzpostavile obrambne položaje s ciljem obrambe glavne komunikacije, ki je vodila v Transjordanijo. Ne spominjam se, koliko časa smo ostali tam, vsekakor dva ali tri dni.

Vem pa, da smo se umikali po omenjeni komunikaciji precej visoko v jordanske hribe. V

Iz spominske knjige, ki jo je podpisalo 300 primorskih prostovoljcev v taborišču Tahag decembra 1942 in poklonilo prof. Ivanu Rudolfu. Na vrhu te strani je podpisan avtor tu objavljenih spominov Radko Kosovel.

manjši dolini smo prenočili. Zjutraj smo prem-
raženi videli, da je dolina pokrita s slano. To je
zaskrbelo komandanta bataljona, saj smo bili
opremljeni za tople kraje, zato je prišel k bata-
ljonskemu radiotelegrafistu, to je bil Ljubomir
Gruden, in narekoval sporočilo za komando vaj,
v katerem je prosil za dovoljenje za takojšnji
odhod v dolino. Medtem ko je čakal na odgovor,
je Grudna vprašal, če ve, kaj se dogaja, češ da
v enotah čuti apatično atmosfero. Na to mu ra-
diotelegrafist odvrne: "Vse skupaj nima več
smisla, saj gremo v partizane." Tako smo odlo-
čitvi za NOB takrat rekli. "Kdo gre v partizane?"
vpraša komandant. "Pa vsi," mu odgovori Gru-
den. Komandant se je zgrožen usedel na zlož-
ljivi stolček in molče počakal na odgovor. Takoj
smo se spustili nazaj v dolino ob Mrtvem morju.
Tam smo se utaborili, ker smo morali čakati, da
dobimo od višje komande dovoljenje za odhod,
saj je celotna osma armada v akciji.

Tiste tri ali štiri dni čakanja smo izkoristili za priprave in dogovor, kako in kdaj se bomo odločili. Naš načrt je bil naslednji: prvi dan po vrnitvi v taborišče imamo, kot po navadi, za urejanje, čiščenje in pranje ter seveda kopanje, drugi dan pa se vsi javimo na raport h komandantu! Toda sredi dopoldneva dežurni oficir čete skliče zbor čete popolnoma vseh vojakov,

Ko se je bližalo leto 1943, so že mnogi upali na konec vojne. Jugoslovanski Rdeči križ v Kairu je koledarčku za leto 1943 dal kar naslov "Kalendar za godinu oslobodjenja 1943". Vanj je nekdo nalepil tiskani listek, ki ga je očitno Jugoslovanski odbor iz Italije pošiljal zahodnim predstavnikom z novoletnimi voščili in angleškim napisom: "Slovenci Vam voščimo popolno zmago v letu 1943 in izražamo goreče upanje, da v uri zmagoslavja ne boste pozabili na nas." (Iz zapuščine Josipa Dolenca.)

podoficirjev in oficirjev, ne glede na to, kako smo bili trenutno oblečeni, brez orožja. Tako je bilo v vsem bataljonu.

"Ja idem!"

Pride komandir čete kapetan Jovanović, imenovan "Cigo", dežurni mu raportira in on nas pozdravi z vojaškim pozdravom: "Pomozi Bog, junaci!" "Bog ti pomogo," je zelo medli odgovor iz postroja. Nato ima kratek govor v slogu, češ, dali smo vam svobodo, da lahko berete časopise, poslušate radio, pripeljali smo vam prof. Rudolfa, pa vendar se še vedno vodi propaganda o odhodu (ni rekel, kam), zato bomo danes naredili konec tej propagandi. Zato je komanda bataljona ukazala, da sedaj vsak posameznik pred vsem postrojem pove, ali hoče ostati zvest kralju in "otadžbini", ali hoče oditi (spet ni rekel, kam). Nato mu četni starešina, narednik vodnik (to je bil najvišji podoficirski čin) Nešič (v resnici se je pisal Nemec, ker pa je sovražil Nemce, se je preimenoval) da seznam čete. Komandir še pove, naj vsakdo, ki je "pozvan", stopi korak pred postroj in pred vsemi pove "ostajam ili odlazim". Nato začne klicati "Žvanut Ivan", to se pravi, da je začel klicati od konca seznama. Žvanut presenečen izjavi: "Neznam, gospodine kapetane!"

"Prav, pa bomo naredili tri skupine," reče komandir in pokaže, kam naj se postavi Žvanut. Drugi klicani, Žorž Jože, odgovori: "Ja idem,

gosp. kapetane!" In tako tretji, četrti, peti itd. Ko Žvanut vidi, kako se večja druga skupina, se ji tudi sam pridruži. In tako je ostal prostor za prvo skupino prazen, v drugi skupini je bilo okrog 90% čete, v tretji pa so v glavnem ostali le oficirji in podoficirji, ki so prišli iz Jugoslavije ali so bili iz Egipta (jugoslovanske državljane, ki so živeli v Egiptu ali Palestini, so namreč mobilizirali kot vojne obveznike). Redkokateri izmed naših fantov je ostal. Iz naše čete je izjavil "Ja idem" tudi poročnik Stanič, ki je bil komandir voda za zveze in je govoril angleško.

Tudi v ostalih četah je bila situacija podobna. Kot oficir za zvezo je bil v našem bataljonu angleški major. Zanj je radiotegrafske zveze vzdrževal že imenovani Ljubomir Gruden. Tistega dne je prišel major k njemu, mu dal depešo, da jo odpošlje, in rekel: "Ljubko, sada je komanda vama."

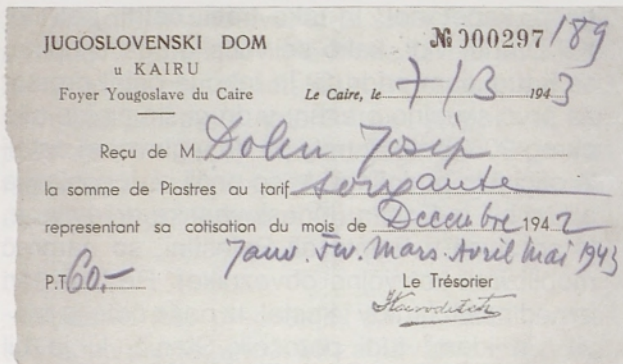
Odhod v Egipt

Po majorjevem ukazu smo predali orožje in municijo, šotore smo podrli in pospravili. Po njegovem naročilu so prišli kamioni, na katere so se naložili polovica moštva in vsi šotori. V tej skupini sem bili tudi jaz. Pod majorjevim vodstvom smo se peljali proti Tel Avivu. Kakih 10 km od Tel Aviva smo se ustavili pred nekim taboriščem. Tam nas je počakal neki angleški kapetan, ki je raportiral majorju. V Palestini so imeli namreč Angleži organizirana taborišča, ki so bila opremljena z vsemi potrebnimi montažnimi stavbami, kot so kuhinje, skladišča s hrano, sanitarni itd., ter s potrebnim številom vojakov za stražo in druga opravila ter komandantom. Ko je v taborišče prišla kaka enota, si je sama postavila le šotore.

Vse okrog taborišča so bili stražarji. Major je vprašal kapetana, ki je bil komandant taborišča, zakaj je taborišče tako zastraženo. Ta mu je povedal, da je bil obveščen, da smo nevarna banda in da je treba dobro zastražiti taborišče. "Čez kako uro boste, gospod kapetan, videli, kakšna vojska je to, ne banda," mu je odgovoril major in svetoval: "Tako umaknite stražo!"

V dobri uri smo postavili vse šotore, poravnane vzdolž in počez, tudi za drugo skupino, po katero so odšli kamioni in major z njimi. Druga skupina je prišla pozno ponoči. Ne spominjam se, kateri dan v tednu je bil, ko se je vse to dogajalo. Vem, da je bil začetek tedna.

Mislim, da je že naslednjega dne prišel v taborišče angleški kurat, vojaški duhovnik. Po-

Potrnilo v francoščini o plačani članarini za Jugoslovanski dom v Kairu za december 1942-maj 1943. (Iz zapuščine Josipa Dolenca.)

ročnik Stanič (sedaj je on poveljeval) je sklical zbor. Pred postroj je stopil kurat in imel kratko pridigo, ki jo je Stanič prevajal in med katero je med ostalim rekel, da odhajamo v neznano, kjer bodo tudi naša življenja v nevarnosti. Dobro bi bilo, da se spravimo z Bogom, zato nas bo prišel naslednjega dne obhajati in bi rad vedel, koliko hostij naj prinese, zato nas prosi, da dvignemo roko tisti, ki si želimo obhajilo. Ko je poročnik Stanič to prevajal, je kar rekel: "Vsi dvignimo roko!" To smo tudi storili, vsi smo dvignili roko. Tam smo ostali še nekaj dni, ampak kurata ni bilo nazaj. To smo tudi pričakovali, saj smo vedeli, da je bilo to samo preverjanje, ali smo komunisti.

Tiste dni v taborišču je bila akcija opremljanja kap s peterokrako zvezdo, saj nismo imeli ustreznega materiala, zato so bile naše peterokrake tudi čudne oblike in tudi iz papirja, le pet krakov so imele.

V Gineifi

Konec tedna smo odpotovali z vlakom proti Egiptu. Še vedno nismo vedeli, kam gremo. Ko smo prispeli v Ismailijo, se je naša dolga kompozicija usmerila proti jugu, torej proti Suezu. Takoj mi je bilo jasno, da je naš cilj Gineifa. Tam je bila velika vojna baza, kjer sem bil leta 1943 na tankovskem tečaju.

In res, tam smo se izkrcali, tam so nas dočakali neki oficirji, tudi s peterokrakimi zvezdami na kapah, in nas usmerili proti jugu. Že po nekaj sto metrih smo zagledali na visokem jamboru jugoslovansko zastavo s peterokrako zvezdo. Takrat smo podzvestno pospešili korak, skoraj tekli smo proti zastavi, kjer so nas dočakali naši predhodniki, tudi tisti iz našega bataljona, iz letalstva, mornarice, baze in kraljeve straže. Ti

zadnji so povedali, da so tisti, ki so bili na stražarskem mestu, pustili na njem puško, nanjo obesili fišeklje in odšli. Mislim, da je samo eden ostal. Te fante so za kraljevo stražo, kot omejeno, izbrali v našem bataljonu takrat, ko sta kralj in njegova vlada prišla iz Londona v Kairo.

V taborišču je poveljeval letalski kapetan, ne spominjam se njegovega imena, Ljubljančan. Navado je imel, da nas je klical "Janezi".¹ Tam so bili še nekateri oficirji in naš Stanič.

Tankovski tečaj

Iz Gineife so skupine odhajale naprej: v letalstvo so šli tisti, ki so že bili v aviaciji, drugi so šli v mornarico, minometalci so formirali minometno četo, nekaj skupin je odšlo v pehoto (te so kasneje v Jugoslaviji razporedili v različne, tudi črnogorske enote). Ostali smo šli v dveh skupinah na tankovski tečaj v Catadbo, v puščavo nedaleč od Kaira. Trajal je en mesec. Ko se je prvi tečaj končal, je skupina odšla v Italijo, na njeno mesto pa je prišla druga, v kateri sem bil tudi jaz.

Po končanem tečaju smo odšli v Port Said. Tam smo se vkrcali na neko poljsko ladjo, s katero smo 6. junija 1944 zapustili Afriko. Ko smo pripluli na območje Aleksandrije, so se pridružile še druge ladje, tako da se je formiral velik konvoj, ki ga je spremljalo več bojnih ladij. Naša se je s še nekaj drugimi ladjami usmerila v Taranto. Tam smo se izkrcali in z vlakom odpotovali v Gravino, kjer je že bila prva skupina.

Kako velike so bile naše skupine, se ne spominjam, vem pa, da nas je bilo kar nekaj sto, saj smo skoraj sami formirali 1. tankovsko brigado.² Povedati moram še, da je na oba tečaja v puščavi pri Kairu prišla skupina tečajnikov iz Jugoslavije, tudi iz Slovenije. Na drugem tečaju je slovensko skupino vodil rajni Ignac Golob - Nace, oče tudi že rajnega diplomata Ignaca Goloba. Skozi ta tečaja je šel tudi ves komandni kader Prve tankovske brigade.

(se nadaljuje)

¹ Rajni Albert Klun, ki je največ pisal o zgodovini prekomorčev, pravi, da je bil v Gineifi 6. januarja 1944 uradno ustanovljen Prvi odred Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, katerega komandant je postal Humbert Neuberger iz Postojne.

² Klun piše, da so Prvo tankovsko brigado sestavljali 2.003 borci in da je bilo med njimi okoli 600 primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov, bivših pripadnikov kraljevega gardnega bataljona.

Mitja Petaros

PLASTIČNI BANKOVCI

Danes poznamo mnogovrstna denarna telesa. Nakupe in razne usluge lahko plačujemo s kovanci, bankovci, čeki ali pa posredno z uporabo bankomatov in kreditnih kartic. Za pravi denar pa imamo bankovce in kovance, saj spremlja jo človeštvo že od davnine. Te tudi vsakodnevno uporabljamo in mečkamo v rokah. Vsem je tudi znano, da za tiskanje bankovcev uporabljajo tiskarne in državni zavodi, ki izdajajo denar, posebno vrsto papirja oz. papirju podobne snovi, da bi čim bolj otežkočali delo ponarejevalcem in goljufom. Že sami "novi" bankovci evra so tiskani na "papirju", ki sploh ni pravi papir, saj ga 100% pridobivajo iz bombažnih vlaken. Morda pa ni vsem znano, da po svetu uporabljajo celo bankovce iz plastike, saj jih po Evropi zelo redko srečujemo.

Prve poskuse, da bi uvedli v vsakdanjo rabo plastične bankovce, so izvedli na začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja v Ameriki, prvenstveno da bi se izognili zelo visokemu ponarejanju bankovca v vrednosti 10 ameriških dolarjev. Tedaj so poskusno uporabili v ta namen posebno plastično maso, ki so jo imenovali tyvek. A vse je ostalo le v eksperimentalni fazi. Ameriška tiskarna je poskusno tiskala denar iz tyveka za nekatere srednje in južnoameriške države (Ekvador, Kostarika, Haiti, Honduras, Vene-

zuela), od katerih so se za nove bankovce najbolj navdušili na Haitiju, saj so dali v obtok kar šest različnih vrednosti. Poskus pa ni uspel, saj so plastični bankovci imeli zelo kratko "življenjsko dobo" oz. so se hitro pokvarili. Mnogo težav je povzročala tropska vročina, saj je dobesečno talila črnila z bankovcev, a tudi dejstvo, da niso vsebovali običajnih zaščitnih sredstev (kot so npr. filigran oz. vodni tisk ali srebrna nitka v bankovcu), je pripomoglo, da niso postali priljubljeni med ljudmi. Tako je tiskarna American Bank Note Company že leta 1988 vzela iz obtoka plastične bankovce iz tyveka. Na otokih Man (ležijo nekje med irskim in britanskim otokom in spadajo k angleški kroni, čeprav so neodvisni) pa so svoje plastične bankovce naročili in tiskali v neki drugi tiskarni, ki pa je povezana s prejšnjo ameriško oz. v Bradbury Wilkinson. Tu so uporabili različno plastično snov, imenovano bradvek. A tudi funti iz Mana niso imeli velikega uspeha: čeprav na teh otokih seveda ni tropskih temperatur, so se bankovci hitro lomili na vogalih in se zato včasih celo razpolovili po celi dolžini.

V Avstraliji pa so uspešno izumili način za izdelovanje take plastike, ki naj bi bila primerna za bankovce. Družba, ki je svoj način izdelave tudi patentirala, je Note Printing of Australia (sedež ima v mestu Craigieburn, ki je oddaljen približno 25 km od Melbourn). Tu tiskajo zelo kakovostne plastične bankovce od oktobra leta 1981. Priznati je treba, da si je družba NPA v zadnjih dvajsetih letih ustvarila dober sloves tudi zaradi velikih sredstev, ki jih je potrosila za reklamo. Tiskarna namreč izdaja tudi mnogo bankovcev, ki so namenjeni izključno zbiralcem in niso za vsakdanji obtok. Tako izidejo bankovci v posebnih "folderjih" - raznobarvnih ovitkih, s katerimi pridejo na trg (seveda so taki folderji mnogo dražji od prave vrednosti bankovcev, ki so v njih); izdajajo tudi bankovce, ki imajo šifre oz. serijske številke natisnjene v različnih barvah (tako da se posamezni bankovci razlikujejo med seboj le po tem detajlu); ponujajo celo še cele, neizrezane pole, kjer je natisnjenih več bankovcev ipd. Take plastične bankovce zelo radi zbirajo v Avstraliji, na Novi Zelandiji in v Ameriki, medtem ko pri nas niso še pretirano cenjeni in sploh poznani. Priznati pa je

Romunski plastični bankovci, izdani leta 2000.

Bankovci, ki so jih izključno v zbirateljske namene natisnili ob desetletnici osvoboditve Kuvajta leta 2001.

treba, da trenutno le redke evropske države izdajajo plastične bankovce. Tako so leta 1999 in 2000 v Severni Irski izdali plastične bankovce v vrednosti 5 funtov, a razdeljevali so jih le v folderjih (zato niso sploh postali obtočni bankovci); v Romuniji so izšli leta 2000 trije bankovci (v vrednosti 2.000, 10.000 in 500.000 lej) namenjeni obtoku, a jih le redko najdemo v prometu.

Nam bolj oddaljene države pa redno in stalno izdajajo plastične bankovce. Ob Avstraliji, ki vsako leto daje v obtok večje število plastičnih bankovcev različnih vrednosti (seveda tudi zato, ker jih tiskajo na tej celini), so npr. v Bangladešu leta 2000 najprej poskusno tiskali plastični bankovec v vrednosti 10 taka (od 50 milijonov kosov so najprej dali v obtok 4,2 milijona primerkov, nato pa vso naklado) in zdi se, da bodo tam vse bankovce odslej izdajali s to tiskarsko tehniko. V Indoneziji so bankovec v vrednosti 50.000 rupij (iz leta 1993) tiskali tako na papirju kot na plastiki; v Papui Novi Gvineji kroži največ plastičnih bankovcev na svetu (in sicer v raznih vrednostih, ki gredo od 2 do 50 kina); v Tajski imajo plastični bankovci vsi isto vrednost 50 bath, a različne upodobitve in risbe; v Singapurju se nekateri plastični bankovci med sabo razlikujejo le po drobnih detajlih (npr. na nekaterih je natisnjen datum izida, na drugih pa ne); v Šrilanki so dali v obtok plastične bankovce, na katerih je šifra tiskana s črno barvo, medtem ko je na bankovcih, namenjenih zbirateljem, natisnjena z rdečim črnilom; na Samoi so izdali le eno vrednost plastičnih bankovcev, in sicer za 2 tala, a s kar šestimi različnimi variantami v šifri (spreminjajo se črke in seveda naklada posameznih

bankovcev, tako da so tisti, katerih se serijska številka začne s predznakom AAB..., zelo redki in dragi). V Kuvajtu so s plastičnimi bankovci tudi nekoliko špekulirali: v tej državi so namreč kar dvakrat izdali plastične bankovce samo v zbirateljske namene, kar pomeni, da se jih ne da vnovčiti ali zamenjati v banki, sploh pa ne moremo z njimi ničesar kupiti, čeprav jih je izdala Centralna banka iz Kuvajta (prvi je izšel leta 1993 v spomin na drugo obletnico osvoboditve s strani svetovnih vojska pod okriljem Združenih narodov v zalivski vojni; drugega pa so izdali leta 2001 ob desetletnici istega dogodka: oba imata vrednost 1 dinarja, a različni risbi). Podobno se dogaja v Maleziji, kjer se v vsakdanjem življenju ne da uporabljati plastičnega bankovca, izdanega leta 1998, a se ga lahko v banki zamenja z veljavnimi bankovci. V Braziliji so verjetno trdno prepričani, da bodo plastični bankovci imeli zagotovljeno bodočnost, saj so od družbe NPA odkupili dovoljenje, da si sami tiskajo lastne plastične bankovce (verjetno so tak patent tudi mastno plačali). Tako je državna brazilska tiskarna Casa de Moeda naknadno natisnila bankovec v vrednosti 10 reais, na katerem je upodobljen pomorščak Pedro Alvares Cabral (človek, ki je odkril Brazilijo), ki se le malenkostno razlikuje od tistega, ki ga je prej natisnila Note Printing of Australia (razlika je le v imenu narodnega heroja, ki je zapisano v celoti, in v dodanem besedilu "Deus seja louvado"). Na Novi Zelandiji redno izdajajo plastične bankovce tako za obtok kot le v zbirateljske namene. Tudi na Kitajskem so poskusili uvesti take bankovce, in sicer leta 2000, ob kitajskem letu zmaja, kateremu so tudi posvečene ilustracije na bankovcu.

Čisto na kratko smo predstavili nekaj plastičnih bankovcev, ki so redno v obtoku po svetu. Če se bomo kdaj podali na izlet v katero od držav, kjer uporabljajo tudi plastične bankovce, vsaj ne bomo posumili, da so nas opeharili, če nam bodo v trgovini dali kot ostanek plastični denar...

Pedro Alvares Cabral, odkritelj Brazilije, na plastičnem bankovcu v vrednosti 10 reais.

Iz gradiva o neki prenovi (12)

Nadaljujemo z objavo zaključnega poročila tržaške "skupine za prenavo". S tem je konec tudi same zgodbe o "prenovi". V naslednji številki naše revije bo priobčeno razmišljanje o objavljenem gradivu in njegovi aktualizaciji ob skorajšnjem sklepu tržaškega škofijskega zborovanja.

3) SEZNAM NEREŠENIH PROBLEMŲ

(kakor izhajajo iz srečanj za prenavo 1985-1990)

a) Načelno:

1) Splošno razširjen vtis, da slovenski katoličani na Tržaškem nismo skupnost, nismo občestvo. Skupno načrtovanje, skupno delovanje je naša šibka točka. Probleme vsakdo rešuje zase. Med laiki je zelo razširjeno mnenje, da je tudi med duhovniki bolj malo smisla za skupno delo in za skupne pobude. Na pastoralnem področju se čuti potreba po dveh ločenih organih, po cerkvenem predstavništvu, ki naj bi imelo tudi predvideno cerkveno legitimacijo, da bi lahko nastopalo s potrebno avtoriteto, in po operativnem odboru (dušnopastirskem uradu), ki naj bi skrbel za izpeljavo posameznih načrtov.

2) Vprašanje krščanske vzgoje. Dan za dnem ugotavljamo, da naša krščanska vzgoja šepa. Šolski verouk ni dovolj. Današnji čas zahteva drugačnih prijemov. Kje naj se oblikujejo krščanski zakonci, duhovniki, kulturniki, politiki, zdravniki, ekonomisti itd.? Na področju mladinske pastorale so hude vrzeli. Poleg obstoječih mladinskih organizacij bi morali imeti možnost ponuditi še kaj bolj formativnega. S tem je pravzaprav tesno povezano tudi vprašanje novih duhovniških poklicev. Tudi mnogi odrasli čutijo pomanjkanje priložnosti za duhovna srečanja, branje svetega pisma, trenutke zbranosti itd.

3) Večkrat je bilo s poudarkom rečeno, da naša krščanska skupnost premalo moli. Po župnijah se je šlo večkrat v pretiran aktivizem, skupna molitev pa se zanemarija. Očitek je raztegljiv tudi na katoliške organizacije in društva.

4) Vprašanje sožitja v skupni tržaški Cerkvi (glej zgoraj).

5) Vprašanje naše vključenosti v "skupni slovenski cerkveni prostor". Ne skrbimo vedno dovolj za našo prisotnost pri vseslovenskih pobudah.

6) Glede vloge in delovanja laikov še niso povsem razčiščeni pogledi na dve enako pomembni, a različni poti: prva je svetovno delovanje v politiki, kulturi, ekonomiji, na socialnem področju itd., druga pa je organiziran apostolat, ki je oblika delovanja v svetu v tesni zvezi s Cerkvijo (Katoliška akcija, Skupnost krščanskega življenja itd.). Nekateri, posebno g. škof, pa tudi nekateri posamezniki se zelo zavzemajo, da bi Slovenci začeli tudi z organiziranim apostolatom.

7) Odprto je tudi vprašanje delovanja laikov v svetu. Samo z lastnimi strukturami, v nekatoliških strukturah, oboje skupaj? Teh dilem seveda ni mogoče reševati abstraktno, ampak ob upoštevanju danega položaja, izkušenj in zgodovine. Konkretnije: katoličani in SSK, katoličani in SKGZ, vloga SSO, povezovalno poslanstvo "Slovenske prosvete" itd.

8) Kultura. Nasplošno se slovenski katoličani v zamejstvu premalo zavedamo, kako pomembna je danes kvaliteta v kulturi. Ni dovolj, da je kultura "katoliška", mora biti tudi kvalitetna, prav ker je katoliška, mora biti še bolj kvalitetna.

Govorilo se je tudi o umetnosti in na splošno o ustvarjalnosti. Kako gledamo kot kristjani na razmerje med umetnostjo in moralno. Ne gre za akademsko razpravo, saj nas v podobna razmotrivanja večkrat potiska recimo repertoarna politika Stalnega slovenskega gledališča. Ali bi bilo v tem okviru morda pametno razmišljati o oživitvi amaterskega ali pol-amaterskega gledališča, ki bi bilo sposobno nuditi slovenskemu človeku na Tržaškem tudi kaj alternativnega? Ali lahko morda na tem področju Radijski oder še kaj pove?

b) Praktično:

1) Vprašanje naše ekonomske neodvisnosti: organizirano delo naše slovenske verske skupnosti na Tržaškem sloni na ekonomsko zelo krhkih temeljih (subvencije javnih ustanov, prostovoljni prispevki itd.). Čutiti je potrebo po širokopoteznem delovanju, ki naj nam zagotovi širšo materialno osnovo za izpeljavo raznih pobud. En tak neuspeh poizkus je bil prevzem knjigarne papirnice Fortunato (glej točko 3). Druga omembe vredna pobuda je Akcija 10.000, ki pa je spet le delno uspela.

2) Tednik "Katoliški glas". Odprta vprašanja: njegova neodvisnost (od strank, kurije, Jugoslavije in emigracije), njegova kakovost, razširjenost, vsebinske izboljšave, vloga laikov, reorganizacija tržaškega poduredništva, lastništvo časopisa in delež Trsta. (Op.: Februarja 1989 je prišlo do sprememb v uredništvu, v katerega je stopilo nekaj laikov iz Trsta in Gorice, poleg dveh mlajših duhovnikov, marca 1990 pa je prišlo še do nadaljnjih sprememb, po katerih naj bi mlajši del uredništva prevzel pri teniku še pomembnejšo odgovornost.)

3) Knjigarna-papirnica-prodajalna "Fortunato". Že so bila v teku pogajanja za odkup 50% deleža in prevzem knjigarne, ki naj bi postala odprto kulturno središče. Načrte so prekrizale pogajalne težave, kasneje pa tudi smrt edinega še živečega družabnika. Sedanji položaj je še nejasen, vsekakor pa načrtov, ki smo jih z velikim optimizmom kovali junija leta 1987, nismo uresničili.

4) Opensko Marijanišče. Slovenska krščanska skupnost na Tržaškem je pričakovala, da bo

Marijanišče postalo resnično funkcionalno večnamensko središče za mladino, pa tudi za druge potrebe skupnosti (duhovne vaje, duhovna srečanja, gostovanja itd.). Sedaj pa vlada zaskrbljenost, po eni strani zaradi počasnosti del, po drugi zaradi skopih informacij. Mnoge laike bode v oči, da smo katoličani v povojnem času uspešno zgradili celo vrsto župnijskih domov (ki so danes marsikdaj in marsikje prazni in neizrabljeni), nismo pa znali s skupnimi močmi postaviti na noge skupne slovenske katoliške strukture. Spet naša značilna nezmožnost delati skupaj. Poleg Marijanišča ima za slovensko versko občestvo na Tržaškem pomembno vlogo tudi Slovensko pastoralno središče v mestu. Tudi to je ustanova, ki nima le krajevnega značaja, o njeni vlogi naj bi vsi čutili dolžnost razmišljati in pri njej sodelovati.

5) Mladinska pastoral. Škofijski mladinski center obstaja zaenkrat samo na papirju. Večkrat je bilo predlagano, da bi bil en duhovnik razrešen službe v župniji in dodeljen izključno mladini, da bi tudi posameznike lahko spremljal v njihovi duhovni rasti. Po mnenju mnogih bi bila to dolgoročno bogata naložba.

6) Bodočnost Marijine družbe in Marijinega doma v ul. Risorta. Obstaja predlog (msgr. Prešeren), da bi se delovanje v domu nadaljevalo v obliki Skupnosti krščanskega življenja. (Op.: jeseni 1989 je prišlo tudi na vrhu Marijine družbe do spremembe: po 25 letih je družbo zapustil njen dotedanji duhovni voditelj msgr. Jože Prešeren, prevzel pa jo je slovenski dušni pastir v mestu, g. Marij Gerdol).

(konec)

SLOVENSKA PROSVETA in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
razpisujeta

XXIX. TEKMOVANJE ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2003. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:

SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst, tel. 040 370846

ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

Antena

NOVOMAŠNIKI

Tednik Družina je objavil podatke o 24 letošnjih novomašnikih v Cerkvi na Slovenskem. Upoštevati pa je treba, da sta dva Madžara, ki ne izhajata iz Slovenije: eden je iz Budimpešte, kartuzijan, ki bo živel v Pleterjah; drugi pa salezijanec iz Vojvodine (ki sicer spada v slovensko provinco), ki bo tam tudi deloval. Po en novomašnik slovenskega rodu sta v beograjski in clevelandski škofiji. Izmed dveh lazarištov pa je eden Slovenec iz Francije, član slovenske province.

V zamejstvu letos ni novomašnikov.

Po škofijah, redovih in družbah so letošnji novomašniki tako porazdeljeni: 2 koprška škofija, 6 ljubljanska nadškofija, 5 mariborska škofija, po 2 frančiškana, lazarista in salezijanca, po en jezuit, kartuzijan in kapucin, po en škofijski duhovnik v Beogradu in Clevelandu.

Clevelandski novomašnik John Retar je bil posvečen že 17. maja, naslednjega dne je imel novo mašo v slovenski župniji Marije Vnebovzete. Po očetu je slovenskega izvora, po materi pa je iz rodbine, ki se je izkrcala v Ameriki s puritanci leta 1620. Med slovesnostjo je nekoliko govoril tudi slovensko.

Barbara Zlobec je postala doktorica znanosti z disertacijo *Salve, terra parens, titulis insignis et armis. Tržaški humanist Andreas Rapicius (1533-1573) in njegovo pesniško delo.*

PROF. IVO PANJEK DEKAN

Tržaški rojak prof. Ivo Panjek, ki je začel delati na tržaški ekonomski fakulteti leta 1963 kot asistent, je bil izvoljen za njenega dekana, in to za triletno obdobje. Prof. Panjek predava gospodarsko zgodovino, za seboj pa ima vrsto študij in razprav.

KOCBEKOV DNEVNIK

Pri Cankarjevi založbi v Ljubljani se je z objavo Dnevnika za leto 1952 končalo integralno objavlanje dnevnikov Edvarda Kocbeka od leta 1945 dalje, ki se je začelo leta 1991. Besedila je pripravljala za tisk Mihael Glavan. Za naprej je najavljen le še kak izbor iz dnevnikov naslednjih let.

Leto 1952 pomeni partijski obračun s Kocbekom, ta del dnevnikov pa je delno objavil že Dimitrij Rupel v Novi reviji in v knjigi leta 1986.

KNJIGA SONJE GERŽINIČ

Da bi izkazala svojo navezanost na rodno (hrvaško) Istro, zlasti na Premanturo, ki je od leta 1967 poletno shajališče širšega družinskega kroga iz različnih držav, je gospa Sonja Geržinič Gašperčič izdala knjigo v italijanščini (Sonja Ghersinich, *Il Cortile*; kot založnik je naveden tržaški krožek Istria). Lepo opremljeno, čustveno obarvano zbirko krajših spominskih utrinjkov in razmišljanj ter barvnih fotografij je namenila predvsem svojcem in prijateljem. Avtorica, ki se je v življenju veliko selila, edino hčerko in vnukinje pa ima v Turinu, zadnjih deset let z možem živi na Tržaškem, kjer je preživela mladostna leta.

ZADNJA ŠTEVILKA NAŠEGA TEDNIKA

Po vseh sporih in zapletih, ki so nastali na Koroškem, se je moral Narodni svet koroških Slovencev sprijazniti z novim skupnim tednikom obeh krovnih organizacij Novice in ukinitvijo Našega tednika. Zadnja številka je izšla 13. junija.

CVETKA LIPUŠ

Hčerka koroškega pisatelja Florijana Lipuša Cvetka, ki je pesnica in živi v ZDA, je pri Cankarjevi založbi izdala zbirko *Spregeatev milosti*.

UMRL RUDI URŠIČ

V Ljubljani so 18. junija pokopali nekdanjega tržaškega komunističnega predstavnika Rudija Uršiča (Ursinija). Rodil se je v tržaškem predmestju Rojanu 14. januarja 1918. Kot komunističnega aktivista so ga aretirali leta 1938, po obsodbi pred Posebnim sodiščem pa je kazen prestajal do kapitulacije Italije, nato se je na Tržaškem vključil v partizansko gibanje. Maja 1945 je postal tajnik Mestnega osvobodilnega sveta v Trstu. Pozneje je delal v trgovini in se preselil v Ljubljano. Leta 1996 je v italijanščini v Rimu objavil spomine *Attraverso Trieste, Un rivoluzionario pacifista* (Skozi Trst, Revolucionar pacifist).

Združenje književnikov Primorske je v nedeljo, 1. junija priredilo Drugo tomajsko literarno druženje, ki se je zaključilo z literarnim branjem pred staro cerkvico v Tomaju.

UMRL REŠENEC IZ ROGA FRANCE DEJAK

Na svojem domu v Clevelandu je 1. junija umrl eden izmed najbolj znanih rešencev iz brezen smrti v Kočevskem Rogu France Dejak. Imel je 77 let. Po poklicu je bil delavec. Globoko se je zavedal poslanstva, ki ga je imel kot pričevalec. Govoril je tudi v Rogu, dejaven pa je bil zlasti v društvu protikomunističnih borcev Tabor.

LEVSTIKOVI NAGRADI

Levstikovi nagradi za otroško in mladinsko literaturo, ki je izšla pri Mladinski knjigi, sta prejela pesnik Tone Pavček in ilustratorica Marjanca Jemec Božič.

BOJAN PAVLETIČ 75-LETNIK

Znani tržaški profesor telovadbe, časnikar, publicist in športni organizator Bojan Pavletič je 7. junija obhajal 75-letnico.

ZAVOD V ŠPETRU

Novi predsednik Zavoda za slovensko izobraževanje v Špetru je beneški časnikar Giorgio Banchig. Dosedanjšega predsednika in soustanovitelja prof. Pavla Petriciga pa so razglasili za častnega predsednika.

Zavod je nastal leta 1980, leta 1984 pa je odprl zasebni dvojezični vrtec in osnovno šolo, ki sta bila po sprejetju zaščitnega zakona poddržavljena.

MATURE

Na slovenskih višjih srednjih šolah v Trstu je letos 98, v Gorici pa 37 maturantk in maturantov.

ZABLATNIKOV DAN

Ob desetletnici smrti duhovnika, profesorja, narodopisca in kulturnega delavca dr. Pavleta Zablatnika je Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, ki ga je ustanovil v Celovcu in deluje v okviru Krščanske kulturne zveze pod vodstvom mag. Martine Piko, letošnji Zablatnikov dan (ti dnevi si letno sledijo od leta 1996) v celoti posvetil življenju in delu samega dr. Zablatnika. Na sporedu je bil 24. maja v Bilčovsu.

Ob koncu letošnje sezone Društva slovenskih izobražencev

Predstavitveni večer etnološke zbirke Muzeja Ricmanje (levo); predavatelj dr. Arturo Falaschi (v sredini) in dr. Bogdan Žorž (desno).

Ob koncu letošnje dolge sezone Društva slovenskih izobražencev v Peterlinovi dvorani v Trstu smo zabeležili še nekaj zanimivih večerov. V ponedeljek, 26. maja, so v društvu predstavili etnološko zbirko Muzeja Ricmanje in katalog, ki so ga pripravile študentke-raziskovalke Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo ljubljanske univerze. Večer je vodila Martina Repinc, prisoten pa je bil tudi pobudnik ricmanjskega muzeja, župnik dr. Angel Kosmač. V ponedeljek, 9. junija, je bil gost večera predavatelj prof. Arturo Falaschi, vodja Mednarodnega centra za genetsko inženirstvo in biotehnologijo v Trstu. Predaval je na temo "Genetika in biotehnologija danes in jutri". Naslednji po-

nedeljek, 16. junija, so v Peterlinovi dvorani odprli izredno zanimivo antološko razstavo skoraj pozabljene tržaške slikarke Elde Piščanec, ki se je rodila v Rojanu v Trstu leta 1897 in se še kot otrok preselila v Ljubljano. Lik in delo te izredne umetnice, ki se je šolala v Firencah in Parizu, je prikazala umetnostna zgodovinarica Milena Koren Božiček, vodja galerije Kulturnega centra Ivana Napotnik v Velenju. Razstava prikazuje slike, risbe in grafike iz zgodnjih let umetniškega ustvarjanja Piščančeve. Sklepni večer v sezoni je bil v ponedeljek, 23. junija, ko je številnemu občinstvu predaval psihoterapevt in predsednik slovenskega združenja za gestalt terapijo dr. Bogdan Žorž.

“VODOPIVCI”

V Štanjelu je bil 14. junija slavnostni koncert ob 50-letnici Primorskega akademskega pevskega zbora Vinko Vodopivec, ki ga zdaj vodi Gregor Klančič. Slavnostni govornik je bil pisatelj Saša Vuga, govorila pa sta še

bivši poslanec in konzul Tomaž Pavšič ter komenski župan Uroš Slamič. Za konec so zapeli vsi prisotni sedanji in nekdanji “vodo-pivci” pod vodstvom prvega dirigenta Antona Nanuta.

KOČEVSKI ROG IN LAJŠE

V juniju, mesecu spomina na žrtve povojnih pokolov, ki je letos prinesel tudi nova politična razhajanja ob odobritvi slovenskega zakona o vojnih in povojnih grobiščih, sta bili osrednji spominski slovesnosti 1. junija Pod Krenom v Kočevskem Rogu, 22. junija pa na Lajšah nad Cerknim.

Tretja osrednja slovesnost, na Teharjah, bo 5. oktobra. Zaradi 60-letnice pobojev iz leta 1943 pa bo letos še več večjih slovesnosti, na primer septembra na Turjaku in pa - za žrtve iz Grčaric - v Mozlju.

14. obletne maše v Rogu se je udeležilo kakih 4.000 ljudi. Somaševanje je vodil in pridigal ljubljanski nadškof dr. Franc Rode, osrednji govornik po maši pa je bil prof. Justin Stanovnik.

Na Lajšah je vodil somaševanje in pridigal koprski pomožni škof dr. Jurij Bizjak, po maši pa je govoril nedavno izvoljeni predsednik Nove slovenske zaveze dr. Anton Drobnič.

PREŠERNIANA

To je naslov monografske številke revije Ricerche Slavistiche, ki jo izdaja univerza La Sapienza v Rimu. V njej je gradivo s posveta v Rimu decembra 2000, za katerega je ob 200-letnici Prešernovega rojstva dal pobudo takratni profesor slovenščine na omenjeni univerzi Miran Košuta. Zbornik sta uredila profesorja Janja Jerkov in Miran Košuta.

DNEVNIK ŠKOFA VOVKA

V novomašniški številki Družine (22. junija) je objavljen daljši odlomek iz nedavno odkritega, doslej nepoznanega dnevnika ljubljanskega škofa, božjega služabnika Antona Vovka. 7. julija bo 40 let, kar je umrl, v objavljenem odlomku pa je zelo podroben in živ opis grobega in smrtno nevarnega napada s poskusom sežiga, ki ga je doživel 20. januarja 1952 v Novem mestu. Opisano pa je tudi zadržanje nižjih in visokih oznovcev, požrtvovalnega zdravstvenega osebja in škofove okolice.

“KRESNIK” RUDIJU ŠELIGU

Na ljubljanskem gradu so 23. junija podelili 13. Delovo nagrado za najboljši roman v preteklem letu pisatelju Rudiju Šeligu za knjigo Izgubljeni sveženj.

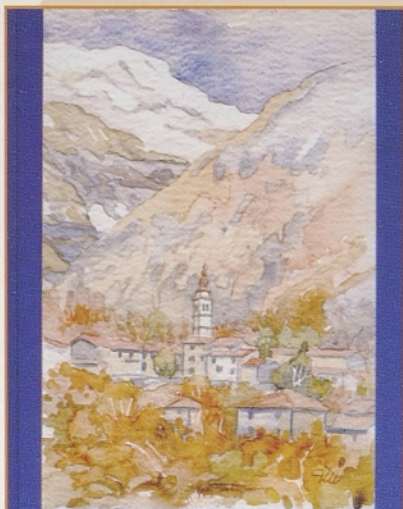
NOVI ČLANI SAZU

Na skupščini Slovenske akademije znanosti in umetnosti so 12. junija izvolili 8 rednih, 10 izrednih in 9 dopisnih članov. Med novimi dopisnimi člani je tudi dr. Božidar Kos iz Avstralije, ki velja za vodilno glasbeno osebnost vsega tihomorskega območja.

ROBERT PETAROS - SEDEMDESETLETNIK

21. junija je praznoval sedemdesetletnico kulturni in javni delavec prof. Robert Petaros. Rodil se je v Trstu leta 1933, končal Klasični licej France Prešeren v Trstu, nato pa slavistiko na Univerzi v Ljubljani. Diplomsko je leta 1967 nostrificiral v Rimu. Dolgo let je poučeval na slovenskih šolah v Trstu, največ na DTTZ Žiga Zois. Hkrati je bil asistent pri stolici za slovenski jezik in lektor na Uni-

verzi v Vidmu, kjer je postal leta 1984 redni raziskovalec. Kot lektor je sodeloval pri RAI Radio Trst A, poučeval je slovenščino pri raznih ustanovah in sodeloval s članki v raznih slovenskih publikacijah. Od leta 1968 je urejeval Izvestje slovenskih srednjih šol na Tržaškem. Bil je med ustanovitelji Šentjabskega kulturnega društva, katerega predsednik je še danes.

Ljubka Šorli Tolminske pesmi

Tolminske pesmi

Ob desetletnici smrti pesnice Ljubke Šorli, ki je bila kljub vraščenosti v Gorico zelo navezana na rodni Tolmin, sta založbi Branko in Jutro v sodelovanju z Goriško Mohorjevo družbo izdali zbirko Tolminske pesmi. V njej je urednik in pisec spremne besede Marijan Breclj zbral 62 poem Ljubke Šorli na tolminske motive. Knjigo bogatijo še reprodukcije akvarelov Andreja Kosiča s tolminskimi motivi. Krst knjige je bil 13. junija v Tolminu. O njej je govorila Marta Filli, oglasila pa sta se še pesničina hčerka Lojzka Bratuž in založnik Branko Lušina.

UMRL MARJAN KERŠIČ - BELAČ

V Ljubljani je 3. junija umrl kipar in alpinist Marjan Keršič - Belač. Rodil se je 18. maja 1920 v Ljubljani. Oblikoval je več kot 60 spomeniških plastik, 200 doprsnih kipov in 400 malih plastik. Leta 1960 je bil član prve jugoslovanske himalajske odprave. Kar 52 let je bil gorski reševalec.

STUDIA SLOVENICA

Z blagoslovom prostorov je Raziskovalni inštitut Studia Slovenica, ki ga vodi dr. Janez Arnež, tudi uradno začel v nanovo odkazanem obširnem predelu Zavodov sv. Stanislava v Šentvidu. Poleg knjižnice zamejskega in zdomskega tiska ter vedno obširnejšega arhiva je zdaj tam urejena tudi galerija 60 plastik kiparja Franceta Goršeta. Inštitut hrani še 80 njegovih risb in pa umetnine drugih avtorjev.

KONEC ŽUPNIJSKE ŠOLE V CLEVELANDU

Zaradi hudih finančnih izgub in zadolžitve ter upada vpisov se je slovenska župnija Sv. Vida v Clevelandu odločila, da konec junija po 100 letih zapre svojo osnovno šolo (v angleškem jeziku). V zadnjem šolskem letu jo je obiskovalo 195 učencev, od tega pa le 18 faranov. Sobotni tečaji slovenščine pa se bodo seveda nadaljevali. Šolsko stavbo bodo dali v najem za novo jezuitsko srednjo šolo.

ZGODOVINAR RODOGNO O FAŠISTIČNI OKUPACIJI

Pri založbi Bollati Boringhieri v Turinu je zgodovinar Davide Rodogno izdal 586 strani debelo študijo o imperialnih sanjah fašističnega režima na sredozemskem območju in o njihovem krvavem uresničevanju v letih 1940-43 na zasedenih ozemljih Albanije, Grčije, Jugoslavije in Francije. Avtor podrobno opisuje tudi politiko italijanizacije, koncentracijska taborišča in druge "neprijetne" zadeve.

Rodogno nastopa tudi v najnovejši številki revije Deželnega inštituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Trstu Qualestoria (izšla je kot št. 1 letnika 2002). Uredil jo je Brunello Mantelli pod skupnim naslovom L'Italia fascista potenza occupante: lo scacchiere balcanico (Fašistična Italija kot zasedbena sila na balkanskem območju). Izrecno slovenske tematike se poleg Rodogna dotikata sam Mantelli in pa tržaški zgodovinar Raoul Pupo.

BRECLJEV ZBORNIK

Znani goriški knjižničar, bibliograf, publicist, prevajalec, urednik in pesnik Marijan Breclj je 1. maja 2001 obhajal 70-letnico. Nekoliko v zamudi, a z letnico 2001, so mu zdaj sodelavci in prijatelji posvetili Brecljev zbornik, monografsko 28. številko Goriškega letnika. Predstavitve je bila 23. junija v Kromberku.

DR. TAMARA GRIESSER PEČAR: RAZDVOJENI NAROD

V začetku maja je pri založbi Böhlau na Dunaju v nemščini izšla 583 strani debela študija slovenske zgodovinarke dr. Tamare Griesser Pečar Das zerrissene Volk: Slowenien 1941-1946. Okkupation, Kollaboration, Bürgerkrieg, Revolution (Razdvojeni narod: Slovenija 1941-1946. Okupacija, kolaboracija, državljanska vojna, revolucija). Izšla je kot 86. zvezek v zbirki Studien zu Politik und Verwaltung, ki jo urejajo Christian Brünner, Wolfgang Mantl in Manfred Welan. Izid je podprl Fonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung na Dunaju. Še letos bo izšla tudi študija profesorja za mednarodno pravo na univerzi v Würzburgu Blumenwitz o isti snovi. Delo dr. Griesserjeve je že prevedeno za objavo v slovenščini, bralcu pa želi nuditi podlago za presojanje družbeno-političnih sil, ki so bile takrat vpletene v slovensko dogajanje, predvsem njihove legitimnosti z vidika mednarodnega prava in vrednot zahodne demokracije.

UMRLA ANKA ČERNIC

Po hudi in nenadni bolezni je 28. junija umrla v Gorici kulturna in javna delavka Anka Černic. Rodila se je leta 1953 in službovala kot učiteljica v Gorici, na Plešivem in v Števerjanu. Aktivno je bila vključena v slovenskih prosvetnih in kulturnih organizacijah na Goriškem: delovala je v SKPD F. B. Sedej v Števerjanu, pri ZSKD v Gorici, v Kulturnem centru Lojzeta Bratuža v Gorici in bila tudi odbornica SSO. Tri mandatne dobe je bila svetovalka v števerjanskem občinskem svetu v vrstah Slovenske skupnosti, v drugi je prevzela odbornišvo za kulturo in šolstvo. Sodelovala je s slovenskim zamejskim tiskom. Za sabo pušča globoko vrzel.

Novoizvoljeni deželni svetovalec SSk Mirko Spazzapan na srečanju z volivci po izvolitvi.

10. TABOR SLOVENCEV PO SVETU

Izseljensko društvo Slovenija v svetu je 14. junija priredilo v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu (Ljubljana) 10. Tabor Slovencev po svetu. Osrednja tema srečanja je bila: Slovenija ob vstopu v Evropsko unijo - novi izziv. Najprej je vodil somaševanje ljubljanski pomožni škof msgr. Alojz Uran, ki je pri Slovenski škofovski konferenci odgovoren za Slovence v zamejstvu in po svetu. Nato so po pozdravih predsednika Slovenije v svetu Boštjana Kocmurja, vodje Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu drž. sekretarja Črtomirja Špacapana, predsednika Sveta slovenskih organizacij Sergija Pahorja in drugih govorili pri okrogli mizi državni sekretar na Službi za evropske zadeve Andrej Engelman, direktor za stike z vzhodnoevropskimi državami na avstrijskem zunanjem ministrstvu Zdravko Inzko, časnikar in javni delavec Ivo Jevnikar iz Trsta, predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem Jože Hirnök in odgovorni urednik Novega glasa ter kulturni delavec Jurij Paljk iz Gorice.

Okroglo mizo je vodil Matej Erjavec, pel je Kvintet Ventus, na ogled pa je bila še razstava akademske slikarke Andreje Dolinar iz Argentine.

GLASBA V CELOVCU

Z jubilejnim koncertom 5. junija v Celovcu je Slovenska glasbena šola praznovala svojo 25-letnico. Nastopilo je nad 60 gojencev. Vseh vpisanih je 620, med profesorji pa je 16 domačih glasbenih pedagogov.

KOROŠKI ZGODOVINAR AUGUST WALZL

Koroški zgodovinar August Walzl je izdal svojo deseto knjigo z naslovom *Im Netz der Geheimdienste* (V mreži tajnih služb). Posvečena je razmeram na Koroškem in v širšem prostoru nekako v prvih 60, zelo dramatičnih letih prejšnjega stoletja. Znanstveno dokumentirana zgodovinarjeva pripoved, ki se dotika tudi TIGR-a na Koroškem, zasedbe Slovenije itd., pa sledi življenjski poti Rudolfa Cefarina iz Beljaka. Knjiga na 157 straneh je izšla letos pri založbi Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft v Celovcu. Predgovor je napisal beljaški župan Helmut Manzenreiter.

KNAFLJEVA USTANOVA

Na Dunaju so 16. maja slovesno odprli povsem prenovljeno Knafljevo hišo, ki jo je za pomoč študentom iz Kranjske zapustil na Dunaju leta 1671 umrl slovenski duhovnik Luka Knafelj. S pomočjo Knafljeve štipendije je lahko študiral skoraj tisoč Slovencev. Na podlagi pogodbe iz leta 1995 med Knafljevo ustanovo in celovško Mohorjevo jo je slednja s pomočjo Avstrije in Slovenije povsem obnovila in prevzela v upravo. V hiši so Slovenski znanstveni inštitut, ki ga vodi zgodovinar dr. Vincenc Rajšp, študentski dom s 45 posteljami in najemniki.

DEAN KOMEL V ITALIJANŠČINI

Univerzitetna založba v Trstu je izdala knjigo slovenskega filozofa prof. Deana Komela *Identità e mediazione, Per un'ermeneutica dell'interculturalità*. V njej obravnava vprašanje filozofske osmislitve evropskosti.

IZBRANO DELO J. PUČNIKA

V zbirki Premiki je pri Mladinski knjigi izšlo Izbrano delo Jožeta Pučnika. V njem so izbrani spisi nedavno preminulega politika in znanstvenika, objavljeni v letih 1958-2002. Gradiva bi bilo še za tri take knjige.

UMRL DIEGO DE CASTRO

V Piemontu je 13. junija umrl znani italijanski zgodovinar "tržaškega vprašanja" prof. Diego De Castro. Rodil se je leta 1907 v Piranu, maturiral je v Trstu, iz prava diplomiral v Rimu. Nato je bil profesor statistike, najdlje na univerzah v Turinu in Rimu. Dolgo je tudi vodil statistični inštitut. V letih 1952-54 je bil italijanski politični svetovalec pri Zavezniški vojaški upravi v Coni A Svobodnega tržaškega ozemlja. Tržaškemu vprašanju je posvetil pet knjig (znano je zlasti delo *La questione di Trieste* v dveh zvezkih, skupno 2023 strani, iz leta 1981). Nazadnje je izdal spomine *Memorie di un novantenne, Trieste e l'Istria* (Devetdesetletnikov spomini, Trst in Istra).

POBITIM V SPOMIN

*Znani primorski duhovnik, publicist in dolgoletni zapornik pod komunističnim režimom Jožko Kragelj, ki zadnje čase deluje v Gorici, je tam na 88 straneh objavil dobro dokumentirano in občuteno napisano knjižico **Pobitim v spomin**. V njej po osebnem poznavanju in raziskavah ter po objavljenih virih predstavlja 17 posameznikov ali družin oz. skupin z Goriškega, ki so jih med vojno ali po njej, v letih 1943-47, iz ideoloških razlogov pobili slovenski komunistični revolucionarji.*

Spremnno besedo je napisal duhovnik Anton Pust.

DUHOVNIŠKA JUBILEJA

Med Slovenci v Italiji letos praznujeta visoka jubileja dva duhovnika.

Župnik v Šempolaju v goriški nadškofiji Franc Švara, rojen 12. septembra 1919 v Nabrežini, je 1. junija v Slivnem daroval biserno mašo ob 60-letnici posvečenja.

Tržaški kanonik Marij Gerdol, rojen 20. novembra 1930 v Trstu, pa je daroval zlato mašo, saj je bil posvečen leta 1953, zdaj pa vodi Slovensko pastoralno središče v Trstu in še posebej skrbi za slovenski verski skupnosti pri Sv. Jakobu in pri Novem sv. Antonu.

SPOMINSKA SLOVESNOST V BUENOS AIRESU

Spomin na povojne žrtve so rojaki v Argentini obhajali 1. junija v Slovenski hiši v Buenos Airesu. Somaševanje je vodil delegat prelat dr. Jure Rode. Sledila je kulturna prireditev, govor pa je imel Božo Fink.

PROF. IVO PANJEK DEKAN

Tržaški rojak prof. Ivo Panjek, ki je začel delati na tržaški ekonomski fakulteti leta 1963 kot asistent, je bil izvoljen za njenega dekana, in to za triletno obdobje. Prof. Panjek predava gospodarsko zgodovino, za seboj pa ima vrsto študij in razprav.

NAGRADE IGNACIJA OTE

Na Opčinah je bil 23. maja občni zbor Zveze slovenskih kulturnih društev. Za uvod so na njem podelili dve nagradi za tekmovalce na prvem natečaju ZSKD za zborovsko glasbo v spomin na Ignacija Oto. Nagrado za najboljšo skladbo za odrasle zборе je prejel David Clodig iz Benečije, nagrado za najboljšo skladbo avtorja pod 27. letom starosti pa Matej Bonin iz Kopra.

SPOMIN NA ANTONA FOERSTERJA

Slovenski veleposlanik na Češkem Drago Mirošič je 7. junija odkril spominsko ploščo na rojstni hiši skladatelja Antona Foersterja v kraju Osenice, 120 km od Prage. Zapela sta mešana pevska zbor Anton Foerster iz Ljubljane in mešani planinski pevski zbor iz Žalca.

Čeprav je bil Čeh, se je Foerster upravičeno zapisal v zgodovino glasbe kot "slovenski narodni skladatelj".

DAN JOŽEFA GODINE

V Murski Soboti je Svetovni slovenski kongres 10. maja priredil Dan Jožefa Godine. Postavili so razstavo o njem, pripravili predavanja in pričevanja ter kulturni program. Jožko Godina (1898-1986) je bil duhovnik in družbeni delavec. Zasluge si je pridobil za vključitev Prekmurja v Kraljevino SHS. Ob dušnopastirskem delu je bil dežaven v Slovenski ljudski stranki, po vojni je v Clevelandu vodil Slovensko pisarno, nato delal za Baragovo beatifikacijo v Kanadi, leta 1969 pa je postal hišni duhovnik slovenskih šolskih sester v Pliberku na Koroškem, kjer je tudi pokopan.

KRAVOSOVE LJUBEZENSKE

Pri Knjižni zadrugi v Ljubljani je ob 60-letnici tržaškega pesnika in pisatelja Marka Kravosa izšla njegova miniaturna Ljubezenske. Ilustriral jo je Klavdij Palčič. Na tržaški predstavitvi, ki je bila 28. maja v Tržaški knjigarni, je spregovoril dr. Matjaž Kmecl, recitirala pa je Nikla Panizon.

NAGRAĐA PROF. KRANNERJU

Združenje slovenskih športnih društev v Italiji je na skupščini predsednikov svojih članic 30. maja v Devinu izročilo priznanje za življenjsko delo na športnem področju prof. Martinu Krannerju iz Gorice.

MAVHINJE 2003

V Mavhinjah se je 21. junija začel 5. Zamejski festival amaterskih dramskih skupin, ki ga prireja Športno kulturno društvo Cerovlje-Mavhinje. Napovedalo se je skupno 28 predstav. Prvi so bili na vrsti najmlajši.

Levo: Janko, Metka in Pepek (o.š. Gradnik in KD Kraški dom); desno, SOS za Veroniko (Mali TELEGO, Radijski oder).

Ocene

KNJIGE

ALOJZ REBULA, IZ PARTITURE ŽIVLJENJA, Dnevnik 1977-1981, Trst, Mladika, 2002 - 377 str.

Alojz Rebula je z Borisom Pahorjem najpomembnejši slovenski zamejski avtor in v zadnjih letih se védenje o njegovi ustvarjalnosti in vrednotenju njegovega dela širita in utrjuje tudi v vseslovenskem merilu.

Rebula, rojen v Šempolaju leta 1924, v teku let ohranja živo pisateljsko žilico, tako da se javnosti predstavlja z vedno novimi deli: v lanskem letu se je npr. oglasil z dvema različnima knjigama, saj je pri Slovenski Matici izdal Arhipel, pri tržaški Mladiki pa dnevniške zapise z naslovom *Iz partiture življenja*. In ravno o tem besedilu bi rada tu spregovorila.

Oblika dnevnika je Rebuli izredno pri srcu: ob romanih, dramskih igrah in življenjepisih je ravno dnevnik tista literarna zvrst, ki je pogostejše zastopana v Rebulovem opusu. Dnevnik *Iz partiture življenja* obsega obdobje med letoma 1977 in 1981 ter se tako navezuje na dnevniške zapise z naslovom *Previsna leta*, ki so obravnavali svinčena 70. leta in ki jih je tržaška Mladika objavila leta 1996. V najnovejši knjigi so torej zbrane misli petih let z izjemo julija 1979: kajti takrat je avtor bil v ZDA in je posebej izdal tisto gradivo, ki mu je dal naslov *Vrt bogov*.

Raznovrstno vsebino dnevnika *Iz partiture življenja* bi lahko v grobem razčlenili na sledeče motive: v ospredju je politika, predvsem takratna jugoslovanska s Titom in Kardeljem na čelu; nato pomembno mesto obsega kultura v najširšem pomenu: tu so zanimivi predvsem avtorjevi zapisi o Edvardu Kocbeku; sledijo utrinki s srečanj z zamejskimi, osrednje-slovenskimi in zdomskimi osebnostmi. V besedilu zasledimo avtorjevo zani-

nje za astronomijo, znanost, mikroskope ter šolsko življenje, saj Rebula je dolgo let učil na tržaškem klasičnem liceju: zabavno branje predstavljajo predvsem anekdote o domiselnih izgovorih, ki jih dijaki premorejo.

Gre torej za bogat dnevnik. Ne dvomno pa je politika izredno močan motiv, kar je čutiti že takoj na začetku dnevnika iz leta 1977: tu mislim na zapis ob obisku Slovenske skupnosti pri Mitji Ribičiču; za Rebulo je to paradigma odnosa med Matico in Zamejstvom, saj ob tem zapiše, da "vse je ostalo znotraj Cankarjevega klanca, v krotkem risu manjšinske problematike, ob totalnem izogibanju ideološko-političnega momenta." Ob tej ugotovitvi se Rebuli zapiše še en grenak zaključek: "Pridni, Primorčki, če boste ostali znotraj problematike prepustni in dvojezičnih tabel." (str. 9)

Politika pa je prisotna v vsem širokem razponu, ki ga premore povojno dogajanje v Jugoslaviji: od odprte rane povojne usode domobrancev do neuspehih Kardeljevih gospodarskih reform znotraj socialistične ureditve, vse do kulta osebnosti, ki je zaznamoval zadnje obdobje Titovega življenja, in propada po njegovi smrti. Ob Titovem liku se Rebuli zapiše kar nekaj sarkastičnih ugotovitev; naj navedem vsaj nekatere: ob sliki v časniku avtor razbere tiho Titovo zadovoljno misel: "Ah, kako je imenitno biti jaz!" (str. 26); ali pa: "Kako mislite, da sem umrljiv?" In vendar, kljub odločnemu nasprotovanju Titovemu liku in režimu, je razmeroma malo prostora namenjenega njegovi smrti. Misel o nasledstvu pa je zaokrožena v mnenju hrvaškega emigranta Nikole Čolaka, ki leta 1980 napoveduje, da "prihodnost Jugoslavije zadiši po krvi" (str. 275). Vendar svinčeno obdobje pomeni tudi prisluškovanje s strani Udbe, zasliševanja, težave pri prehodu meje, odprta vprašanja o povojnih pobojih: zlobno čudenje angleškega majorja ob možnosti vračanja domobrancev v Jugoslavijo se zrcali v čudenju odgovornih znotraj

jugoslovanskega Centralnega komiteja ob Kocbekovem vprašanju o množičnih likvidacijah.

Prav lik Edvarda Kocbeka je izredno zanimivo orisan: vemo, namreč, da je sloviti Pahorjev in Rebulov intervju, v katerem je slovenski književnik in nekdanji politik spregovoril tudi o domobrancih, povzročil pravi potres na politični ravni ter da so posledice občutili vsi trije. V Rebulovem dnevniku pa je začutiti tudi razočaranje nad kasnejšo držo priletnega Kocbeka, ki je navdušeno sprejel možnost, da mu slovenske državne založbe natisnejo njegove knjige - seveda tu ni šlo za kako rehabilitacijo, temveč bolj za politični oportunizem oblasti, ki ni želela imeti tovrstnih odprtih vprašanj v obdobju pomembnih političnih dogovorov z zahodnimi državami. Rebula navaja tudi stališča Borisa Pahorja o tem in marsikaterem drugem politično-literarnem vozu: to so namreč bila leta, ko je Pahor urejal pomembno revijo *Zaliv* in se je pogosto družil z Rebulo. Vendar v dnevniku zasledimo še veliko drugih osebnosti, ki so na več načinov sooblikovale politično in kulturno življenje predvsem v Zamejstvu in Zdomstvu: omenila bi le Franca Jezo, Vinka Beličiča, Rafka Dolharja, ob teh še kiparja Franceta Goršeta ter umetnika Milka Bambiča in Avgusta Černigoja. Pogosti so zapisi o večerih v Društvu slovenskih izobražencev, o okroglih mizah ali predavanjih ter o neobičajnih osebah, ki jih je Rebula srečal ali bral o njih: v spominu mi je ostala misel slovaškega jezuita, zaposlenega na gradbišču, ki je menil, da Bog mu je dal žerjav kot neobičajno, a zato nič manj učinkovito prižnico (str. 22).

Vera in cerkveno življenje sta v dnevniku močno prisotna: Rebula omenja stališče papeža Pavla VI., ki govori o težavnem ekumenizmu; za beleži smrt Janeza Pavla I. in izvolitev papeža Karola Wojtyły, za katerega je že takrat marsikdo menil, da predstavlja smrtni udarec komunizmu; dalje se srečuje z izzivi ateizma in psevd-

krščanskih ločin, ki ponujajo alternativne poglede na religiozno življenje posameznika, in jih argumentirano zavrača. Zanimivo pa se mi je zdelo njegovo razmišljanje o izzivalni temi božjega trpljenja, ki se mu porodi ob šolskem prevajanju rimskega pesnika Lukreca: za avtorja je ta misel neznošna, saj mu je veliko bližji starozavezni mogočni Bog, "ki s svojim glasom ruva libanonske cedre" (str. 10). Vemo pa, da več teologov je v teku stoletij razmišljalo o trpljenju kot o skrivnostni, a globoko pomenski sili, ki je niti Bog ni odvrnil od sebe: Rebuli je vse to precej daleč, kar nam daje razumeti tudi njegova odločitve, da opusti branje življenjepisa Bernardke Soubirous na točki, ko se stopnjuje ono strašno trpljenje, ki je zaznamovalo konec življenja vidkinje iz Lourdesa.

Rebulov dnevnik je torej izredno bogat, saj prinaša ogromno gradiva in pomembnih podatkov o ključnem obdobju polpretekle slovenske zgodovine: res pa je, da gradivo sledi dnevniskemu zapisovanju, kar lahko nekoliko bremeni branje in iskanje informacij. Za preučevalca tistega časa bi bilo morda boljše, če bi Rebula uredil svoje zapise po tematskih sklopih: seveda, na tak način bi moral opustiti vrsto osebnih beležk in se oddaljiti od dnevniske zvrsti, morda pa bi ključni liki, dogodki in mnenja drugače izstopali v besedilu. Branje zapisov iz partiture življenja pa vsekakor predstavlja temeljno besedilo za razumevanje prelomnega časa v kulturi in politiki.

Neva Zaghet

LOJZKA BRATUŽ, IZ GORIŠKE PRETEKLOSTI

Zbornik 14 razprav Iz goriške preteklosti pomeni zaokrožen prikaz dela Lojzke Bratuž. Knjiga je izšla leta 2001, v "počastitev 150. obletnice ustanovitve Društva sv. Mohorja". Razprave, razen dveh, so že bile objavljene po manj dostopnih in razširjenih publikacijah; s to izdajo pa so znanstvena dognanja dostopna širšemu krogu bralcev.

Uvodno besedo k študijam je napisala Marija Pirjevec: "V strokovnih zbornikih večidel že objavljene razprave je za to izdajo dopolnila, priredila in hkrati razvrstila tako, da nudijo bralcu zaokroženo podobo kulturne zgodovine Slovencev v Posočju v širokem

časovnem razponu, ki sega od srede 16. stoletja do današnjih dni. Pri svojih skrbno dokumentiranih in pronicljivih raziskavah se je Bratuževa naslanjala na arhivske vire in vestno upoštevala dosedanja dognanja književne in jezikovne znanosti, ki jih je včasih dopolnila, včasih pa ovrгла v luči lastnih spoznanj in analiz."

V študiji z naslovom Rokopisi v slovenskem jeziku na Goriškem od 16. do 19. stoletja so predstavljeni rokopisi, ki dokazujejo rabo slovenščine na različnih področjih. V svojem znanstvenem raziskovanju je Lojzka Bratuž prišla do dveh pomembnih odkritij: Attemsovih pridig v slovenščini, shranjenih v knjižnici bogoslovnega semenišča, in obsežnega, 450 strani dolgega rokopisa Petra Budina iz Grgarja.

Cusanijev dvojezični priročnik. O dvojezičnem Cusanijevem priročniku z nabožno vsebino je pisal že Stanislav Škrabec. Lojzka Bratuž na osnovi primerjav jezika v dvojezičnem slovarju Alassia da Sommaripa (iz leta 1607) in v Attemsovih pridigah ovrže Škrabčovo domnevo o Cusanijevem neslovenskem poreklu. Attemsove pridige podrobneje predstavi v samostojni razpravi z naslovom Grof Karel Mihael Attems - prvi goriški nadškof. Pridige Karla Mihaela Attemsa, prvega goriškega nadškofa, je leta 1993 objavila v knjigi Slovenske pridige. Delovanje Valentina Staniča ovrednoti v dveh razpravah: Preroditeljska prizadevanja Valentina Staniča in drugih piscev ter Vezi med goriško deželo in slovenskim središčem v Prešernovem času. Lik nadškofa F. B. Sedeja, "poslednjega branitelja pod fašizmom", moral je odstopiti 1931, je v razpravi Pogledi nadškofa F. B. Sedeja na Pregljevo pripovedništvo, osvetljen z dosedaj neznane strani - predstavljeni so njegovi pogledi na besedno umetnost in obsodba Pregljeve novele Matkova Tina z ozkih moralističnih stališč. Druge razprave so še: Goriška leta Frana Erjavca, Jan Baudouin de Courtenay in goriški Slovenci, Gregorčičeve prepesnitve svetopisemskih besedil, Škrabčevi stiki z italijanskim svetom, Usoda Petra Kupljenika v Budalovi leposlovni upodobitvi in v arhivskih virih in Sveta Gora v slovenski književnosti. V pregledu, ki po avtoričinem mnenju ni popoln, preseneča, koliko slovenskih piscev je privabila Sveta Gora. To pripisuje težkim zgodovinskim preiz-

kušnjam, tesni povezanosti ljudstva z njeno usodo, pa tudi "globoki vernosti in neomajni narodni zavesti".

Nedvomno pomeni to delo Lojzke Bratuž pomemben doprinos k poznavanju goriške preteklosti. Pri tem jo vodi, kot v spremni študiji ugotavlja Marija Pirjevec, ljubezen do domačega kraja. Temu dodajam: pogumno iskanje resnice, samostojnost v pogledih in pristopih ter kritičnost. Velik pomen za njeno raziskovanje ima uporaba "domačih" virov - Semeniške knjižnice v Gorici in Zgodovinskega pokrajinskega arhiva.

Marija Mercina

PETER SCHUBERT: PIAVA - 1918 Zadnja bitka Avstro-Ogrske

Kdor se vozi z vlakom iz Trsta proti Benetkam, v bližini postaje San Donà di Piave lahko vidi na marmornem bloku napis: Piave, fiume sacro della patria - Piava, sveta reka domovine. Dejansko gre za vodotok, ki je v prvi svetovni vojni igral tako rekoč odločilno vlogo v zadnji fazi velike nemško-avstrijske ofenzive, ki jo je bil sprožil znameniti preboj pri Kobaridu v jeseni 1917. Tukaj je italijanski vojski, podprti od angleških in francoskih zavezniških sil, uspelo zaustaviti zalet centralnih sil, katerih vojska je prav tam začela razpadati. Tako je reka Piava odigrala obrambno vlogo, ki naj bi jo po nekaterih računih odigral še le veletok Pad. Znani francoski general Joffre je bil namreč za to, da bi italijanska vojska po umiku s soške fronte organizirala novo obrambno črto na Padu.

Literature o tem zadnjem obdobju prve svetovne vojne na italijanski fronti seveda ne manjka. Umika s soške fronte se je dotaknilo tudi kakšno slavno literarno pero, na primer Hemingwayev, z romanom Zbogom, orožje. Knjiga, ki jo tu predstavljamo, ima za avtorja - in to ji daje posebno zanimivost - Avstrijca. L. 1949 rojeni Peter Schubert je izredno uspešen pisec poljudnoznanstvenih del, saj ima za sabo več kot 35 knjig v skupni nakladi 500.000 izvodov. Zmožen je komaj verjetnega tematskega loka - od knjig za otroke do vojaške zgodovine. Kot vojaški zgodovinar se posveča predvsem vojn timeram. "Piava" ni njegovo prvo delo iz obdobja prve svetovne

dalje na str. 40 ➞

Cerkvena oznanila zdomskih Slovencev (10)

Z 10. nadaljevanjem popisa Cerkvenih oznanil zaključujemo popis vestnikov, ki so izhajali in ki še izhajajo v Belgiji in na Nizozemskem. V prihodnji številki Novic bomo pričeli popis glasil, ki izhajajo v Švici.

SLOVENSKI GLAS Beneških Slovenju u Belgiji

Slovenski glas ni strogo cerkveno glasilo in je bil namenjen rojakom iz Beneške Slovenije, ki so bili zaposleni v tamkajšnjih rudnikih. List je pričel izhajati leta 1951 in je izhajal do leta 1959. Slovenski glas je začel izdajati slovenski misijonar Zdravko Reven v Charleroiu in je izhajal vsaka dva meseca. Knjižnica Dušana Černeta ima na žalost samo eno številko, in sicer št. 5 iz leta 1954.

Uvodni članek je posvečen mesecu oktobru in se glasi:

“Mjesec oktober je mjesec svetega rožarja. Ali se zmisлите, kuo Vaša mama Vam je priporočala, da ne zabiti molit an ko ste šli po svjetu Vam je dala za spomin - rožar, da se ne zabite na Boga an na Marijo.

Imate ga še navado moliti?

Se še zmisлите na molitev?

Prišu je na okuole Marijin mjesec oktober, mjesec svetega rožarja. Ker to ljeto je Marijino ljeto, ga znova začnite moliti.

Slovenski misijonar Baraga, ki je misijonarju med Indijanci po Ameriki, je o sv. rožarju zapisu le-te besjede:

Posebno dobra molitev je rožar, če se prù in s premislekom moli. Če se pa brez premisleka in le z usti moli, pa sigurno nič ne velja. Vam priporočam, da radi in s premislekom molite rožar in videli boste, da boste prejeli lepih milosti, katere vam bo izprosila Marija, Mati milosti.”

Daljši članek je posvečen pogrebu slovenskega pesnika in pisatelja, buditelja Beneških Slovencev Ivana Trinka. Med drugim je avtor članka napisal sledeče: “Le jokaj beneška zemlja, ker je nehalo biti srce Tvojega največjega sina. Le skloni se domovina v nemi žalosti, ker si izgubila prelep biser. Le točite svetle souze ljubezni na grob klicarja našega trpljenja, in pokažite vsem ljudem žalost in bolečino. Povejte vsemu svetu, da ljubezen ne mine na robu groba, ampak raste in cvete c daljno večnost. Z Bogom, monsignor Trinko! Počivaj v domači zemlji, Tvoj duh pa naj prosi Odrešenika, da bi Tvoja ljubljena Beneška Slovenija, Tvoja draga domovina dvignila kvišku, k soncu od tarpljenja poveljani obraz.”

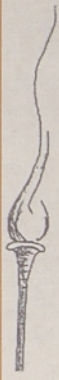
BAKLA. Župnijsko oznanilo Slovencev v belgijskem Limburgu in na Nizozemskem. Od leta 1997 Župnijsko glasilo Slovencev v belgijskem Limburgu in na Nizozemskem.

Cerkveno oznanilo za Slovence v Belgiji in na Nizozemskem “Bakla” je pričelo izhajati leta 1953. Točnih podatkov o periodiki nimamo, saj Knjižnica Dušana Černeta ima nekaj številke med leti 1996 in 2000. Vemo, da je glasilo ustanovil in do svoje smrti vodil župnik msgr. Vinko Žakelj. V junijski številki “Bakle” iz leta 1996 je krajši članek, posvečen pokojnemu župniku Vinku Žaklju. Neznani avtor besedila je v spomin na župnika Žaklja napisal sledeče:

“V prvi izdaji Župnijskega glasila po smrti g. Vinka Žaklja, Vašega dolgoletnega slovenskega župnika, se ga moramo najprej spomniti tudi v tem glasilu s kratkim spominom in hvaležnostjo. “Bakla” je bila njegova stvaritev od njene-

ga začetka do danes. Veliko je bilo v njegovem delu povedanega ob pogrebnih slovesnostih in še več veste o njem vsi njegovi farani. Tako obrobne samoumevnosti kot je župnijsko glasilo, je komaj kdo omenjal. In vendar ob podrobnostih bomo lahko vedno znova rekli: Tudi to je postavil in urejal."

Žakljev naslednik je postal gospod Alojzij Rajk. V septembrski številki oznanil se je sam predstavil svojim novim vernikom. Z decembrsko številko glasila je gospod Rajk postal tudi urednik "Bakle". V uvodnem članku med drugim je novi izseljenski župnik napisal sledeče: "Vesel sem, da nas bo tudi v bodoče povezovala naša dobra "Bakla", ki jo je prvi "prižgal" pokojni gospod Vinko Žakelj. Kakor je ta majhna lučka bila ves čas skromna po svojem zunanem izgledu in obsegu, bo verjetno ostala tudi v bodoče. Zato jo bomo vedno toliko bolj nestrpno pričakovali in z ljubeznijo vpijali vase njeno sporočilno vsebino - svetlobo za srca in duše, od božjega Srca prihajajoč žarek, ki bo vse Slovence povezoval v skupnost zvestih in dobrih ljudi, vernikov, čeprav v raznih državah bivajočih, vendar potujočih v skupni Očetov dom."

"BAKLA"

Župnijsko glasilo Slovencev
v belgijskem Limburgu
in na Nizozemskem

45/10

december 1997

ADVENT - hrepenenje po Bogu

Začenjamo novo bogoslužno leto. To ni vrsta spominov na dogodke iz Jezusovega življenja; tudi ni zgolj daljna zgodovina odrešenja. Ti dogodki zadevajo nas, posegajo v življenje in večnost slehernega od nas. Doživljati jih moramo v resničnosti, ne samo v mislih, kot spomin. Vsak dogodek v bogoslužju je srečanje Boga z ljudmi, ki nam pri naša odrešenje. Bog se srečuje z vsakim od nas.

Praznovati advent pomeni hrepeneti po božjem prihodu, po spreobrnitvi, ki nas usmerja k njemu. Je doživljanje, kako se nam Bog bliža v naši temi. Vsako leto je advent ponoven klic in nova milost srečanja z Bogom po Jezusu Kristusu.

Advent ni le spomin na tisočletno hrepenenje po Odrešeniku. Ne! Hrepenenje človeštva po Bogu se razodeva tudi v našem času, v dogajanjih sedanjega sveta. Teženje k resnici, lepoti in dobroti je namreč iskanje božjih lastnosti, torej iskanje Njega.

Hrepenenje po Bogu si moramo sami vzbujati in zanj prositi, saj je to posebna milost. "Svoje roke stegujem k tebi; kakor izsušeno deželo me žeja po tebi." (Ps 143,6) Ravno advent je namenjen pravišnemu iskanju in hrepenenju.

Kristjani smo, verni ljudje. Žalil bi nas, kdor bi nam rekel, da nismo. To je naš ponos, naše bogastvo. In vendar, koliko se razlikujemo od tistih, ki niso...? Morda niti nismo opazili, da nas je potegnil sodobni tok: "...čim več imeti, uživati, pomeniti pred drugimi..."

◀ str. 38

vojne. Že leta 1980 je izdal knjigo Dejavnost c. kr. vojaškega atašeja v Bernu. Tamkajšnje avstrijsko veleposlaništvo je, kakor je znano, odigralo pomembno obveščevalno in organizacijsko vlogo, posebno v zvezi z Leninovim potovanjem čez Nemčijo v znamenitem "plombiranem vagonu".

Kot pove Schubert v Uvodni opombi k slovenski izdaji, je knjiga Piava nastala konec osemdesetih let, nekako ob sedemdesetletnici dogodkov. Tedaj se je v Avstriji pojavil pomemben dokument, ki je dotlej ležal pod ključem v beograjskih arhivih: dnevnik Soške armade oziroma armadne skupine Borojević, ki je omogočil nov pogled na krvavo dogajanje od Soče do Piave. Na podlagi tega dokumenta je Schubert napisal knjigo "Soča: vojna brez vrnitve" in tole knjigo o Piavi. Ti dve deli sta izšli najprej v italijanščini... Zanimivo je, da nemške izdaje ni hotela tvegati nobena nemška založba in da je nemška izdaja našla založnika šele pod stre-

ho slovenske Mohorjeve družbe v Celovcu, ki je ob njej izdala tudi slovenski prevod. O tem prevodu - oskrbel ga je Tone Perčič - teče beseda.

Preden nakažemo vsebino, velja opozoriti na oba predgovora, ki ju je napisal avtorjev prijatelj Walther Schaumann, in to zaradi njunega zlahtno humanističnega timbra. V prvem spregovori v umetniško-zgodovinskem ključu o reki Piavi, v drugem, napisanem l. 2000 za nemško in slovensko izdajo, pa se navezuje na sodobnost, omenja namreč, kako se status usodnih rek ni veliko spremenil, saj je na mesto reke Piave stopila l. 1999 reka Donava. Kajpak je imel v misli spopad NATA z Miloševicovo Srbijo, ko so bili bombardirani mostovi v Beogradu.

Knjiga je razčlenjena v naslednja poglavja: Nova bojna črta - November 1917; Junijska bitka: Pomlad-junij 1918; Počasno umiranje: Poletje-jesen 1918; Zadnja bitka: Oktober-november 1918. Zaključno poglavje Na prizoriščih pa je nekakšen

vodič turistu, ki bi si hotel na licu mesta ogledati vojno dogajanje od Trbiža do Vittoria Veneta. Predvidenih je več poti. Naj jih navedemo: 1. Po poti Rommelovega prodora na Grappo (kasnejši feldmaršal se je kot mlad oficir nemške vojske udeležil preboja pri Kobaridu); Pot 2: Okoli Montella; Pot 3: Od Montella do izliva Piave; Pot 4: Po gričih Colfosca; Pot 5: Zadnja bitka Avstro-Ogrske.

Knjigo zaključuje navedba objavljenih in neobjavljenih virov, besedilo pa poživljajo številne ilustracije z večkrat shrljivimi podobami vojnih prizorov.

Delo, ki mu zaradi - žal tragične - zanimivosti ne bo manjkalo bralcev, je, kot smo že omenili, izdala Mohorjeva družba v Celovcu, prevedel ga je Tone Perčič, lektoriral Stanislav M. Marsič, za ovitek pa je poskrbel Marjan Paternostner.

Tisk knjige je podprlo Zvezno ministrstvo za izobrazbo, znanost in kulturo na Dunaju.

A. R.

ZAHVALA

Majska številka Mladike me je presenetila s celo vrsto prijaznih člankov ob moji 90-letnici. Čeprav se mi zdi, da so avtorice in avtorji - sami prijatelji, sodelavci ali mlajši kolegi - v marsičem pretiravali, jim izrekam toplo zahvalo za zapisane želje ter za misli in podatke, ki pravzaprav ne zadevajo samo mene, temveč v marsičem tudi naš skupni polpretekli čas.

Hvala tudi uredništvu Mladike za tako pozornost in pa vsem, ki se jim nisem mogel osebno zahvaliti za izražene dobre želje.

Martin Jevnikar

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

- Pred letom dni ste mi obljubili, da bom jaz prvi, ki mu boste vrnili denar.

- Ne razburjajte se. Saj dolej nisem še nikomur ničesar vrnil.

...

- Če vas moj klobuk moti, ga rada snamem.

- Nikar, gospa. Vaš klobuk je veliko bolj smešen kot film.

...

- Sonja, ali je bil tvoj zmenek s fantom uspešen?

- Tako na pol.

- Kako na pol?

- Jaz sem prišla, on pa ni prišel.

...

- Moj oče je strašno starokopiten.

- Ali te zvečer ne pusti ven?

- Hoče, da bi bilo naše stanovanje vedno pospravljeno!

...

Šofer povozi kokoš. Zaustavi se in jo nese prvemu kmetu.

- Ali je to vaša kokoš?

- Ne, naše niso tako ploščate.

- Jože, takoj moraš odsloviti našega šoferja.

- Zakaj pa?

- Tako grdo vozi, da me je danes skoraj ubil.

- Počakaj, draga. Daj mu še eno priložnost.

LISTNICA UPRAVE

DAROVİ V TISKOVNI SKLAD:

Drago Štoka, Opčine - 10,00 €; Marko Udovič, Trst - 47,00 €; Peter Merku, Erlangen, Nemčija - 52,00 €; Maria Oppelli, Ashburton, Avstralija - 71,00 €; Pepi Gruden, Tržič - 6,00 €; Manica in Mitja Petaros, Opčine - 26,00 €.

DAROVİ V SPOMIN:

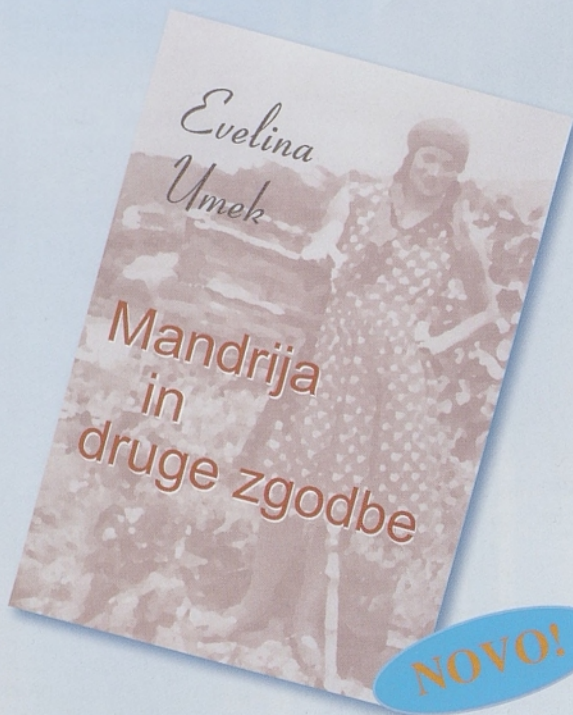
Ob desetletnici smrti predrage mame Ljubke Šorli darujeta Lojzka in Andrej Bratuž 150,00 € za Mladiko.

Ob šesti obletnici smrti profesorja Gojmira Budala daruje Robert Petaros 50,00 € za Mladiko.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

Evelina Umek: Mandrija in druge zgodbe

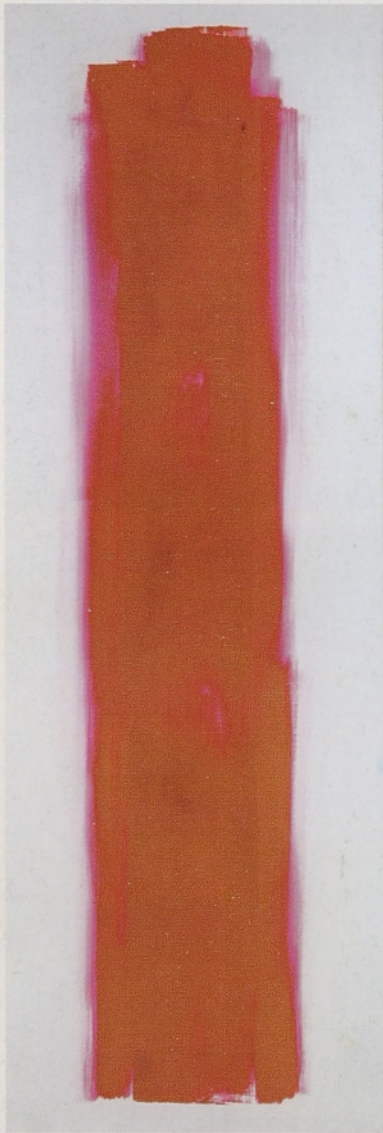
Knjiga o življenju Slovencev v Trstu

MLADIKA

Trst, ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

Patrizia Devidè

Brez naslova,
olje na platno, 1994-1995

Avgusta Černigoja nedvomno pripomogla, da se je Devidè zavezala likovni umetnosti. V zadnjih časih je umetnica obogatila svojo izrazno paleto tudi z oblikovanjem predmetnih umetnin, ki jih nato premišljeno vmešča v prostor. Vendar tudi pri teh posegih v prostor je glavna vloga prepuščena barvi in njeni izrazni moči.

Slikarstvo Patrizie Devidè zahteva tenkočutnega gledalca. Navidez preprosta govorica, dosledno vezana na abstraktne stileme, skriva v sebi številne dimenzije, večplastno izraznost, predvsem pa umetnico samo, njeno notranjost in duhovno življenje, skratka njeno osebno doživljanje sveta. Pri tem je slikarki barva prvo in najosnovnejše izrazno sredstvo, s pomočjo katerega udejani na platnu svoj notranji svet. Nastajajo tako skoraj monokromatična dela, kjer prevladuje ena sama barvna tonaliteta, ki v različnih plasteh in z neštetimi odtenki zaznamuje sliko. Barva odigra glavno vlogo, njej je prepuščena sporočilnost dela. Življenjskost in izrazna moč rdeče barve povsem prekrijeta slikarsko površino, vpleteta gledalca, ki se jima zna prepustiti, v prefinjeno igro likovnih ploskev in zabrisanih barvnih prehodov. Prav tako nas globina modre barve sooči z globinami duhovne dimenzije, pred očmi nam odpira neizmerna brezna človekovega duha. Pri tem se slikarka poslužuje tako tehnike olja na platno kakor bolj preproste tehnike pastelov, ki pa ji s pomočjo spretne uporabe dopuščajo, da na papirju zariše delikatne barvne prehode, pravo žametno sled svojih slikarskih razmišljanj. Ta razmišljanja se večkrat spojijo z elementarnimi geometričnimi oblikami, kot sta krog ali elipsa, ki v slikarkinih delih skrivata dodatno sporočilo. Umetnica, ki se je rodila v Trzinu leta 1955, je na tržaški univerzi dokončala študij iz sodobne književnosti, leta 1982 pa še diplomirala na Likovni akademiji v Ljubljani. Še prej sta srečanje in študij pod mentorstvom

Brez naslova,
olje na platno, 1994-1995